

Mastergradsoppgave

”Det er naturen som styrer oss.”

”It is nature that controls us.”

En studie av hvilke verdier naturen har for naturguider på Svalbard og hvordan de interpreterer isbjørn.

A study of what values nature has for nature guides in Svalbard and how they interpret polar bears.

Ingvild Lakseide

MKØD0606

Mastergradsoppgave i

KROPPSØVING

2012

Avdeling for
lærerutdanning

SAMTYKKE TIL HØGSKOLENS BRUK AV MASTEROPPGAVE I KROPPSØVING

Forfatter: Ingvild Lakseide

Norsk tittel: *"Det er naturen som styrer oss."* En studie av hvilke verdier naturen har for naturguider på Svalbard og hvordan de interpreterer isbjørn.

Engelsk tittel: *"It is nature that controls us"*. A study of what values nature has for nature guides in Svalbard and how they interpret polar bears.

Kryss av:

Jeg samtykker i at oppgaven gjøres tilgjengelig på høgskolens bibliotek og at den kan publiseres på internett i fulltekst via BIBSYS Brage, HiNTs åpne arkiv

Min oppgave inneholder taushetsbelagte opplysninger og må derfor ikke gjøres tilgjengelig for andre

Kan frigis fra: _____

Dato: 21. mai 2012.

Ingvild Lakseide

---

underskrift

Forord

Snøspurvvene kom flygende i store flokker med vestaværet her om dagen. Sangen deres fikk meg til å tenke på Svalbard. Eventyrøya! Et skattekammer av vakre, tidløse fjell og et unikt dyreliv. Svalbard er for meg skjør natur som vi skal ta vare på fordi den er verdifull i seg selv. Mitt ønske for framtida er at mennesker som ferdes på øygruppa vil finne naturglede og stillhet. Gjennom mine år på Svalbard så erfarte jeg at vinden og kulda trengte seg inn i marg og bein uansett hvor godt utstyr eller hvor mye klær jeg hadde. En dag hadde jeg forlatt sekken min i fjæra og da jeg kom tilbake hadde bamsen spist opp all maten som lå i den. Jeg er takknemlig for å ha lært og respektere både naturkreftene og dyrelivet. Dette har gitt inspirasjon til å undersøke hvilke verdifundament naturguider på Svalbard har for sine yrkesroller.

Tusen takk til gjester og naturguider som har stilt opp. De har både delt sine opplevelser av å sitte bjørnevakt om natta og bidratt i intervju. Veileder har vært Aage Birger Jensen ved Høgskolen i Levanger som på oppmuntrende vis alltid har vært tilgjengelig på en engasjerende måte. Rune Waaler har bidratt med nyttige innspill og oppklarende samtaler underveis. Reidun og Johan Sletten er viktige tradisjonsbærere av naturkjennskap på Svalbard. Deres entusiasme og glede over å dele turlivet med både gjester og ansatte er helt spesiell. På heimebane har Roger Fossøy og hundene våre vært tålmodige all den tid det tok å være i ”masterbobla”. Nå gleder jeg meg til å ha mer tid til å være *i* naturen ilag med dere igjen!

Alta, 18. mai 2012

Ingvild Lakseide

Sammendrag

Denne masteroppgaven er en kvalitativ studie av naturguider i den organiserte turistvirksomheten på Svalbard. Antall turister som reiser til Svalbard har økt sommerstid de siste årene på samme tid som klimaendringer gjør at livsbetingelser for isbjørn endres. Målet med studien var å finne ut hvordan naturguider selv definerte sitt verdifundament for sine yrkesroller og hvordan de interpreterte isbjørn. Drøftingsdelen tar for seg de relasjonene som preger forholdet mellom naturen og naturguiden i et miljøetisk perspektiv.

Hovedproblemstillingen *En studie og drøfting av hvilke verdier naturen har for tre naturguider og hvordan de interpreterer isbjørn?* er belyst gjennom kvalitative intervju med tre naturguider. Disse er en norsk kvinne, en norsk mann og en europeisk mann i alderen 30-62 år med 11-32 års fartstid på Svalbard. Informantene har ulik utdanningsbakgrunn på høyere nivå innen friluftsliv, naturforvaltning og journalistikk.

Masteroppgavens empiriske analyser skjer på grunnlag av tre kvalitative intervjuer, observasjoner fra et feltarbeid (et forprosjekt) på Svalbard sommeren 2010 og egne erfaringer fra yrkesrollen som naturguide.

Resultatene fra studien viser at naturen har ulike typer verdier for de tre naturguidene i utvalget. De har et reflektert forhold til hvilke verdier naturen har for dem. Noe som er viktig i møte med gjester fra hele verden som kommer til Svalbard for å oppleve uberørt natur. En observasjon av den ene informanten viser at interpretasjon av isbjørn er viktig for at gjester skal kunne forstå isbjørnens atferd. De tre naturguidene baserer i ulik grad sin interpretasjon av isbjørn på faktakunnskaper, historiefortelling og følelsen av ærefrykt for dyret.

Nøkkelord: Naturens egenverdi, instrumentell verdi, iboende verdi, rekreasjonsverdi, moralske plikter og interpretasjon av isbjørn.

Summary

This master thesis is a qualitative study of nature guides within organized tourism on Svalbard. The number of tourists has increased over the last few years at the same time as climatic changes have influenced the life of the polar bear. The aim of this study was to find out how nature guides themselves define their value base as professionals and how they interpret polar bears. The discussion part looks at the relations that are defining the relationship between nature and the nature guide in an environmental perspective of ethics.

The main thesis – *A study and discussion of what values nature has for three nature guides and how they interpret polar bears?* is illuminated through qualitative interviews with three nature guides. Among these there is one Norwegian woman, one Norwegian man and one European man between the age of 30-62 with 11-32 years of experience from Svalbard. The interview objects have higher education from different professions within outdoor life, nature management and journalism.

The empirical analyses of this master is based on three qualitative interviews, observations from a field study at Svalbard the summer of 2010 and personal experience from the guide role.

The results show that the nature has different types of value for the three nature guides in the study. They are conscious about the values they find in nature, which is important when meeting guests from all over the world who wants to experience Svalbard's pure nature. One observation of an informant shows the importance of interpretation of polar bears and how guests understand the behaviour of polar bears. How the three nature guides are interpreting polar bears happen in varying degrees depending on facts, storytelling and by emphasising the sense of awe for the animal.

Key words: Natures intrinsic value, instrumental value, inherent value, recreational value, moral duties and interpretation of polar bears.

Innhold

Forord	5
Sammendrag	7
Summary	9
1 NATUREN OG TURISMEN PÅ SVALBARD	13
1.1 Isbjørn og turisme på Svalbard gjennom tidene	13
1.2 Endringer i livsbetingelser for isbjørn og økning i turismen sommerstid	15
1.3 MASTEROPPGAVENS PROBLEMSTILLING.....	16
1.4 Begrepsavklaring	16
1.4.1 Naturguide	16
1.4.2 Naturens verdier	17
1.4.3 Interpretasjon av naturen	18
1.5 Hva masteroppgaven ønsker å gi svar på	19
1.6 Annen forskning	19
2 TEORETISKE PERSPEKTIV OG FORTOLKNINGSRAMMER.....	22
2.1 En begrepsfestelse av naturguide	22
2.1.1 Natur – hva er det?	22
2.1.2 Et historisk blikk på utviklingen av naturguiden som yrkesrolle.....	25
2.1.3 Noen aktuelle vilkår for naturguider på Svalbard	26
2.2 Naturens verdier og menneskets holdninger til natur	27
2.3 Interpretasjon av naturen	31
2.4 Om isbjørn (<i>Ursus maritimus</i>) som har relevans for naturguiden sin interpretasjon	33
3 METODE	36
3.1 Valg av kvalitativ metode.....	36
3.2 Intervju som kvalitativ metode	37
3.4 Hermeneutikk	39

3.5	Utvalg	40
3.6	Forprosjekt på Svalbard sommeren 2010	41
3.6.1	Deltagende observasjon.....	42
3.7	Intervjuguide, intervjuene og bearbeiding.....	43
3.8	Forforståelse og selvrefleksjon	46
3.9	Etikk.....	48
3.10	Kvalitetsdrøfting av materialet	50
4	TRE NATURGUIDER PÅ SVALBARD.....	52
4.1	En presentasjon av Hanna, Mathias og Willem.....	52
4.2	Naturguidenes verdifundament og deres holdninger til naturen.	56
4.3	Drøfting av naturens verdier og naturguidenes holdninger.	60
4.3.1	Verdier.....	61
4.3.2	Holdninger.....	62
4.4	Naturguidenes moralske plikter for naturen	64
4.5	Drøfting av naturguidenes forhold til moral og naturen.....	67
4.6	Naturguidenes interpretasjon av isbjørn	69
4.7	Drøfting av interpretasjon av natur og isbjørn.....	72
5	KONKLUDERENDE OPPSUMMERING OG VEIEN VIDERE.....	76
5.1	Tendenser i materialet	76
5.2	Konklusjon.....	78
5.3	Veien videre.....	79

Litteraturliste

Vedlegg

1 NATUREN OG TURISMEN PÅ SVALBARD

I dette første kapitlet i masteroppgaven vil jeg innlede med å beskrive noe av den historiske utviklingen av turismen på Svalbard. Videre kommer det et avsnitt om endringer i isbjørnens livsbetingelser og hvilke konsekvenser disse endringene kan gi sett i sammenheng med en stadig økende turisme. Så følger begrepsavklaringer, masteroppgavens hovedproblemstilling, problempresiseringer og annen forskning på problemfeltet.

1.1 Isbjørn og turisme på Svalbard gjennom tidene

Hvilket land det er som skal ha kreditt for å være første nasjon som oppdaget Svalbard¹ har vært et prestisjespørsmål mellom Nederland, Russland og Norge i historiebøkene (Arlov 2003). Hovedmotivasjonen for å utforske nordområdene var og finne en handelsvei mot øst og Nordøstpassasjen. Opprinnelsen til sagaen om Svalbard starter med handelsflåten og nederlanderer Willem Barentsz oppdager øygruppen i 1596 (Norsk Polarinstitutt 2012). I kjølvannet av oppdagelsen av "landet med den kalde kysten" fulgte menneskelig aktivitet som isbjørn-, hval- og selfangst, forskning og kulldrift.

De første turistene reiste også med båt til øygruppen på midten av 1800-tallet. Blant annet velstående briter fra overklassen med en spesiell teft for eventyr, utrustet egne fartøyer og hyrte mannskap. De spurte seg for hos erfarne selfangere i blant annet Tromsø og Hammerfest hvor leia gikk videre nordover. Ofte hadde de en norsk islos om bord - slik som også de første norske fangstskutene brukte russiske pomorer som kjentmenn. Denne islosen eller kjentmannen kan sees som forløperen til dagens *naturguide* på Svalbard som jeg skal komme nærmere tilbake til i dette kapitlet av oppgaven. Lokalkunnskaper og naturkjennskap er fortsatt en ettertraktet vare for tilreisende til øygruppen også i moderne tid.

I følge Arlov (2003) la gentlemansturisten lord Dufferin i 1856 ut på en seiltur i sin egen skonnert og nådde Engelsbukta som ligger på vestkysten av Spitsbergen. Lorden var en engelsk markgreve og han hadde bakgrunn som guvernør i Canada samt visekonge i India. Høydepunktet på denne ekspedisjonen var da det ble skutt en isbjørn. Det var opplevelsen av jakten og isbjørnen som trofé som var i lordens interesse. I en slik type jakt var det vanlig at jegeren beholdt bjørneskinnet mens kjøtt og spekk ble gitt til skipperen og mannskapet. På

---

¹ I islandske årbøker fra 1100-tallet dukker navnet "Svalbard" opp for første gang og kan oversettes fra norrønt til "den kalde kysten" (Arlov 2003). Svalbard har 7.900 øyer, holmer og havområder ut til tolv nautiske mil og er cirka 151.000 kvadratkilometer stort. Øygruppen består av 7 nasjonalparker og 21 naturreservater. 78 % av land og sjøområder innenfor 12 nautiske mil har vernestatus (Sysselmannen på Svalbard 2011).

samme tid som turismen var i sin spede begynnelse på Svalbard så ble det drevet fangst på isbjørn av tradisjonelle fangstfolk som overvintret. Litt senere i starten av 1900-tallet kom kulldriften i gang på øygruppen som utviklet seg til å bli en helårlig næring.

Om sommeren i 1896 ble det første hotellet i Longyearbyen bygd selv om driften varte bare to år før det ble nedlagt (Holm 2006). I siste halvdel av 1800-tallet var det flere vitenskaplige ekspedisjoner som dro til Svalbard og bidro med gratisreklame for øygruppen som igjen kunne generere mer turisme (Arlov 2003). Siden disse første pionerene av noen turister kom til Svalbard med båt på sommerstid har det skjedd en rivende utvikling på dette området.

I Sysselmannen² sin "*Reiselivsstatistikk for Svalbard*" kommer det frem at opp mot 90 % av de tilreisende gjestene til øygruppen i 2010 deltar på organiserte aktiviteter og turer (Sysselmannen 2010). Om vinteren er guidede snøskuterturer en av de mest populære aktivitetene. Men det er en positiv trend til at ikke-motoriserte aktivitetstilbud blir stadig mer populært blant gjestene. Hundesledeturer er firedoblet de siste ti årene samtidig som ski-, kajakk og fotturer er meget populære aktiviteter.

I en kvantitativ "*Gjesteundersøkelse*" fra samme år med spørreskjema fra 156 gjester kommer det frem at 52 % av gjestene finner den urørte arktiske naturen som en svært viktig (høyeste score) driver til å legge sin ferie til øygruppen. Mens 14 % oppgir at det er interessen for isbjørn som er en svært viktig driver for dem (Enger 2010).

På Svalbard har menneskers forhold til isbjørn endret seg fra den tiden da det var vanlig med troféjakt og fangst tidligere. I dag er det mer fokus omkring forskning på isbjørn og spesielt i sammenheng med de konsekvensene det kan få for populasjonen om det skjer en vedvarende global oppvarming. Samtidig ønsker en økende turiststrøm til øygruppen å oppleve isbjørn samtidig som de må være forberedt på at isbjørn som rovdyr kan være en trussel mot deres egen sikkerhet.

I lys av dette historiske bakteppet ser vi at det har skjedd en betydelig utvikling av turismen på Svalbard som har gått fra å være et eksotisk mål for et fåtall gentlemansturister til et mer tilgjengelig reisemål i dag. Den norske fangsttradisjonen av isbjørn er en del av Svalbards historie og blir referert til i fortellinger som dagens naturguide interpreterer (fortolker) for sine gjester (turister). Disse perspektivene skal jeg følge opp i kapittel 2 og 4 av denne oppgaven.

---

² Sysselmannen på Svalbard er den norske regjeringens øverste representant på øygruppen. Denne etaten har både miljøvern- og politiavdeling lokalisert i Longyearbyen (Sysselmannen 2011).

1.2 Endringer i livsbetingelser for isbjørn og økning i turismen sommerstid

I slutterklæringen for isbjørnkonferansen «Agreement on the Conservation of Polar Bears» i Tromsø 2009 kom det frem at klimaendringene og den minkende havisen utgjør den største trusselen for isbjørnen. Dette kan få konsekvenser for den organiserte turistvirksomheten i Arktis og på Svalbard for:

“Bear-human interactions will increase due to expanding human populations, industrial development and tourism. In addition, a continued increase in the number of nutritionally stressed bears on land due to retreating sea ice will result in more bear-human interactions.”

(International Meeting under the Polar Bear Agreement 2009:4)

Denne slutterklæringen peker på at endringer i isbjørnens livsbetingelser og flere andre faktorer kan resultere i at isbjørn og menneske kommer tettere på hverandre i Arktis og på Svalbard. Dette kan få konsekvenser for den organiserte turistvirksomheten og miljøvernmyndighetene på øygruppen som håndterer slike utfordringer i praksis.

Cruiseturismen til dagens Svalbard er av stort volum og i 2010 hadde antallet passasjerer ombord på oversjøiske cruiseskip lagt seg på rundt 26500 personer. Dette er en økning fra 1993 da antallet passasjerer på oversjøiske cruiseskip var på bare 15400 personer. Antallet passasjerer om bord på de mindre ekspedisjonscruisebåter har økt noe og ligger på ca. 10 000 i året. I tillegg genererer det lokale reiselivet omtrent 35 000 gjester per år som for det meste bruker Longyearbyen³ som utgangspunkt for sine ferier (Sysselmannen 2010).

Ian Stirling (som er tilknyttet Canadian Wildlife Service og University of Alberta) er en av ledende eksperter på isbjørn i verden. Han peker på den positive effekten av isbjørnens popularitet allerede i 1990:

“Undoubtly, the most important factor helping to ensure the permanent welfare of the polar bear is its enormous popularity. People who know they will see a live polar bear are as interested in their conservation as those

---

³Ved utgangen av 2011 hadde Longyearbyen 2100 innbyggere (Telebond 2012).

who have. The public as a whole has an insatiable desire to see and read about polar bears.” (Stirling 1990:207)

På den ene siden er altså populariteten positiv da det setter naturvernperspektivet og isbjørn på dagsorden. I kjølvannet av dette kan naturguiden bli en viktig yrkesrolle også i fremtiden for å kunne være et bindeledd mellom gjesten og naturen. Naturguiden kan interpretere (fortolke) isbjørnens signaler og atferd samt sørge for ferdselen ikke forstyrres isbjørn så mye at det kan ha livstruende påvirkning for den.

1.3 MASTEROPPGAVENS PROBLEMSTILLING

Denne masteroppgavens problemstillinger er utledet fra empirien som er kommet frem gjennom observasjoner og i intervjumaterialet. I denne prosessen har jeg koblet inn aktuell teori fra friluftsliv, reiselivs-faget, miljøetikk og naturfilosofi for å belyse problemfeltet. I dette kapitlet kommer det først en begrepsavklaring av sentrale begreper for oppgaven. Videre følger hovedproblemstilling og andre problempresiseringer. Til slutt er det en presentasjon av annen forskning som er relevant for oppgaven.

1.4 Begrepsavklaring

Her følger begrepsavklaringer for begrepene *naturguide*, *naturens verdier* og *interpretasjon av natur*.

1.4.1 Naturguide

Den internasjonale turistguideorganisasjonen The World Federation of Tourist Guides Associations (WFTGA) definerer turistguiden og dens yrkesrolle slik:

“A person who guides visitors in the language of their choice and interprets the cultural and natural heritage of an area which person normally possesses an area-specific qualification usually issued and/or recognized by the appropriate authority.”

(The Federation of Tourist Guides Associations 2003)

I denne masteroppgaven forstås begrepet *naturguide* som en yrkesrolle i samtiden. En naturguide interpreterer natur både *for* og *med* gjester (turister). Det legges vekt på de etiske

perspektivene ved yrkesrollen som berører relasjoner mellom naturen og mennesket. Avhandlingen forsøker å vise tre naturguider på Svalbard sine perspektiver eller meningshorisonter for dette fenomenet. Videre skal vi se på hvordan naturguidene interpreterer isbjørn.

1.4.2 Naturens verdier

I miljøetikken ser man på moralske relasjoner mellom mennesket og øvrig natur. Og når det gjelder hvilke verdier naturen kan ha for mennesket så sier Ariansen om slike verdier (som også kan kalles sosiale verdier) at:

”(...) verdier bestemmes av de handlinger vi oppfatter som vanlige eller tradisjonelle, eller at visse verdier blir framholdt som sentrale i kulturen.”

(Ariansen 1992:65)

I denne oppgaven blir det sentralt å kartlegge og drøfte de verdiene som de tre naturguidene i utvalget selv uttrykker. I tilknytning til naturens verdier for naturguidene er også momenter som deres *holdninger* til natur, *verdifundament* for deres yrkesrolle og *moralske plikter* nært knyttet til verdibegrepet. Jeg vil definere nærmere disse fire sist nevnte begrepene i kapittel 2 om teoretiske perspektiv og fortolkningsrammer.

Generelt kan man dele naturens verdier (som også kan kalles økologiske verdier) i tre ulike typer i miljøetikken (Johansen og Vetlesen 2000). Den første typen verdi sier noe om naturen har en *egenverdi* (en verdi i seg selv og verdi som mål). For eksempel kan plantearten svalbardsaltgras⁴ ha en egenverdi som er uavhengig om at mennesket ser en nytteverdi i planten for sin egen rekreasjons del.

Når det gjelder et eksempel på en *instrumentell verdi* (en verdi som middel) kan den marine fiskearten polartorsk⁵ for eksempel ha en potensiell profitt for fiskeindustrien. En tredje type verdi som naturen kan ha er en *iboende verdi* og dette er en type etisk verdi som kan gjøre naturen til et moralsk objekt (Ariansen 1992). Dette betyr at naturen har en status som gir den

---

⁴ Svalbardsaltgras er 1 av 10 plantearter som anses som kritisk truet på Rødlisten for Svalbard i 2010 (Norsk Polarinstitut 2011).

⁵ Polartorsken spises blant annet av ringsel som er hovedføden for isbjørn (Kovacs & Lydersen 2006).

moralsk beskyttelse (av mennesket i en eller annen grad) mot overgrep som utryddelse eller lignende.

Når det gjelder naturen og verdier vil jeg også ta med et perspektiv fra friluftslivspedagogikken. For det å veilede i friluftsliv kan i følge Tordsson (2009) sees på som en *verdiopplevelse*. Med dette mener han at friluftslivet med årene blir en livsform og en livsstil for den enkelte veilederen. I denne masteroppgaven er det naturguiden som veileder gjester i friluftsliv og eventuelt kan oppleve en slik verdiopplevelse i lys av sin egen yrkesrolle. Videre hevder Tordsson at naturforståelsen i friluftslivspedagogikken bygger på identifisering med naturen, vennskap med naturen, medansvar, solidaritet, omsorg og en videreføring av kulturarv. *Egenverdien* i friluftslivet for naturguiden kan i denne sammenheng sees på som de pedagogiske kvalitetene ved å formidle blant annet naturkjennskap, friluftsliv med fysisk og psykisk overskudd for mennesket, sikkerhet eller personlig utvikling i friluftsliv.

1.4.3 Interpretasjon av naturen

Begrepet *interpretasjon*⁶ er oversatt fra det engelske ordet *interpretation* som betyr å fortolke et fenomen (Berulfsen & Gundersen 1999). I denne masteroppgaven brukes begrepet i forbindelse med naturguiders interpretasjon av naturen. Et mål for interpretasjon har tradisjonelt vært å skape engasjement og beskyttelse for naturen:

”Through interpretation, understanding; through understanding, appreciation; through appreciation, protection.” (Tilden 2007:65)

To av opphavsmennene bak denne formidlingstradisjonen som opprinnelig kommer fra USA er Freeman Tilden (1883-1980) og Enos Abijah Mills (1870-1922). Tradisjonelt ble interpretativ guiding brukt for å påvirke mennesker til naturvern i amerikanske nasjonalparker men idag ser vi at interpreten fortsatt er aktiv og kan ta opp internasjonale miljøproblemer (Knudson, Cable & Beck 2003).

Målet for interpretasjon kan være å legge til rette for en utvikling av forståelse hos gjesten for natur i det aktuelle området som gjesten besøker og skaffer seg erfaring med.

---

⁶ Interpretasjo´n, (en) betyr fortolkning, forklaring, utlegning (Berulfsen & Gundersen 1999).

I denne avhandlingen beskrives interpretasjon av naturen som en didaktisk metode innen friluftsliv. Denne metoden kan brukes av naturguider for å interpretere isbjørn og øke kunnskaper og holdninger til isbjørn hos gjester.

1.5 Hva masteroppgaven ønsker å gi svar på

Hovedproblemstilling:

- En studie og drøfting av hvilke verdier naturen har for tre naturguider og hvordan de interpreterer isbjørn.

Problempresiseringer:

- Hvilke typer *verdier* har natur for naturguidene?
- Hvilke *holdninger* til natur har naturguidene?
- Hvordan vurderer naturguidene sine *verdifundament* i yrkesrollene sine?
- Har naturguidene et *antroposentrisk* eller *biosentrisk* syn på natur sett i et miljøetisk perspektiv?
- Har naturguidene noen *moralske plikter* for naturen?
- *Interpreterer* naturguidene isbjørn gjennom *informasjon, pasjon* eller *provokasjon*?
- Forsøker naturguidene gjennom interpretasjon av isbjørn å skape engasjement for miljøsaker hos gjester?

1.6 Annen forskning

Når det gjelder forskning om naturguider på Svalbard sine holdninger eller verdier til natur så finnes det noen få studier som berører temaet så vidt jeg kjenner til. Enger (2011) har utarbeidet en "Gjesteundersøkelse fra Svalbard polarnattperioden 2010" som er publisert av Menon Business Economics. Dette er en kvantitativ studie hvor 156 gjester har svart på spørreskjema. Her kommer det fram at gjestene er svært godt fornøyd med guidenes kompetanse om natur og miljø på Svalbard (score 4,3 av 5 mulige). Guidenes kompetanse om menneskeskapte klimautfordringer (score 3,7 av 5) blir vurdert som lavere. Mens guidene får enda lavere score (3,2 av 5) når det gjelder å inspirere gjestene til miljøvennlig handling når

de kommer hjem. Disse tendensene kan ses på som å ha visse paralleller til Viken (2004) sin forskning som er basert på ”Svalbard-undersøkelsen”.

Viken har analysert hvilke miljøbevisste holdninger, verdier og handlinger som ansatte i reiselivsnæringen på Svalbard hadde. Her kom det frem at det var en svak sammenheng mellom holdning og handling for miljø. De ansatte hadde et begrenset moralsk engasjement for miljø. Likevel hadde de ansatte klare ambisjoner om å ha en plettfri atferd når de var på tur i naturen og flere hadde foreslått miljømessige forbedringstiltak som ikke var blitt fulgt opp i bedrifter. Viken hevder at flere av de ansatte hadde kunnskapsmessig forståelse for miljøvern men bare et fåtall hadde et affektivt (følelsesmessig) engasjement for miljøvennlige holdninger. Sett i lys av denne masteroppgavens drøftingsdel så er det relevant å skille mellom holdninger, verdier og handlinger som gjelder miljøvern. Jeg forsøker å få frem informantene sine egne oppfatninger av deres verdifundament for utøvelse av sin yrkesrolle. Det kan oppstå uklare overganger mellom begreper som verdier, holdninger og handlinger i naturguidenes fremstillinger. Jeg ser på Viken sin analyse som nyttig for min fortolkning av naturguidene i utvalget for denne oppgaven.

I Vold (2000) sin Cand. Scient. oppgave beskriver han en kvalitativ studie av hvordan utvikling av naturforståelse hos norske førstegangsturister skjer. Sentrale komponenter for denne utviklingen er turkulturen i Longyearbyen, guiden og den ferdselsformen de velger under ferien (her er snøskutertur sammenlignet med hundesledetur). Om det er naturguiden sin interpretasjon av naturen som direkte påvirker gjestens naturforståelse svarer ikke oppgaven direkte på. Men tematisk kan man si at gjestens naturforståelse har en sammenheng med naturguidens formidling av natur.

Keyser (2009) skriver i sin mastergradsoppgave i utmarksbasert næringsutvikling om isbjørn og mennesker på Svalbard. Denne viser en kvantitativ undersøkelse blant 184 turister som deltok på snøskuterturer vinterstid. Keyser fant at grupper med turister som var mest utsatt for å havne i konfrontasjon med isbjørn dro på tur til Østkysten, var mellom 55-66 år og hadde lavere utdanning. Ifølge historisk statistikk konkluderte Keyser med at det var oftest forskningspersonell (ikke turister eller fastboende) som var involvert i konfrontasjoner med isbjørn på Svalbard.

Så vidt jeg kjenner til er det ikke forsket spesifikt på hvilke type verdier naturen har for naturguiden på Svalbard. Men hvis vi reiser til USA finnes en kvalitativ studie av Parker og

Avant (2000). De har undersøkt hvilke ulike typer "wilderness values" (verdier knyttet til villmark) som finnes blant "packers" og "mountaineering guides"⁷ i Sierra Nevada.

Resultatene viste at alle de ni informantene verdsatte naturvern av villmarken de arbeidet i og menneskets muligheter til rekreasjon. Studien viste at personene i utvalget hadde ulike verdier knyttet til villmark som ble delt i fem kategorier (samfunn, naturmiljøet, individuell utvikling, selvinteresse og praktisering av verdier for villmark). Når det gjaldt praktisering av verdier for villmark så viste "the packers" mer til reglementet for naturforvaltning når de ledet gjestene. De var for eksempel nøye på at de hadde tillatelsene for ferdsel i villmarka i orden. "The mountaineering guides" hadde internaliserte verdier for villmark, de praktiserte "Leave No Trace" (oversatt til norsk: sporeløs ferdsel) og de var generelt mer opptatte av at gjestene skulle handle miljøvennlige.

---

⁷ En "packer" organiserer utleie av utstyr, setter opp leirer for overnatting og driver med transport i tillegg til å fungere som turistguide. En "mountaineering guide" bruker lettere og enklere utstyr enn en "packer" og er en spesialist innen fjellføring.

2 TEORETISKE PERSPEKTIV OG FORTOLKNINGSRAMMER

I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for det utvalget av teori jeg har gjort for å belyse problemstillingene i denne avhandlingen. Friluftsliv er et fag på høyere utdanningsnivå i Norge som også lett kan regnes som en profesjon. Veiledning i friluftsliv favner om fagkategorier fra både naturvitenskaplige fag og humanistiske fag. På samme tid er friluftsliv et ungt forskningsfelt hvor det er legitimt å hente teorier fra mange ulike fagfelt. Egenarten i problemstillingen for denne masteroppgaven peker tydelig mot fagfeltene naturfilosofi, miljøetikk og ”*Interpretation of natural resources*” (Knudson, Cable & Beck 2003). I det påfølgende avsnittet vil jeg gjøre rede for begrepet naturguide som er en yrkesrolle som eksisterer i det kommersielle friluftslivet blant annet på Svalbard og i USA. På grunnlag av at problemstillingen undersøker hvilke verdier naturen har for de tre informantene i utvalget så har jeg valgt miljøetikk. Begrepene ”naturforståelse” og ”respekt/ærefrykt for naturen” er belyst fra et naturfilosofisk perspektiv. Og til sist er interpretasjon tolket på bakgrunn av teori om interpretativ guiding siden denne vinklingen kan beskrive naturguidens yrkesrolle mest mulig presist når det gjelder interpretasjon.

2.1 En begrepsfestelse av naturguide

I dette avsnittet vil jeg se på begrepet *naturguide* som kan tolkes både ut fra teoretisk litteratur på samme tid som det har en praktisk funksjon som yrkesrolle i samfunnet. I første omgang undersøkes ordene *natur* og *guide* hver for seg i forhold til hva de kan bety i denne sammenheng når det gjelder naturguiding. Videre vil jeg se på begrepet i forhold til en historisk utvikling av yrkesrollen og gi en beskrivelse av noen aktuelle vilkår for naturguiden i Arktis i samtiden.

2.1.1 Natur – hva er det?

Den første delen av begrepet, altså *natur*, kan i dagligtale tradisjonelt forstås som alt liv på jorda. Innen naturvitenskaplige fag deles natur inn i flere fagfelt som f.eks geologi som bare tar for seg det som har å gjøre med stein og bergarter. Et annet fagfelt er økologi som beskriver sammenhengende næringskjeder og økosystemer hvor forbindelsene mellom disse er sentrale. Både geologi og økologi er sentrale fag for en naturguide som trenger et repertoar i sekken på tur. Slike naturvitenskaplige fakta eller forklaringer kan være relevant for gjester som reiser til Svalbard og opplever at de møter en ny og fremmed naturtype (Vold 2000).

Men hva betyr egentlig natur i forbindelse med denne masteroppgavens fokus på miljøetikk og hvilke verdier naturen har for mennesket?

Ifølge Neil Evernden så er natur et tvetydig ord som ikke bare beskriver den fysiske delen av naturen som kan observeres eller sanses. Han mener at natur også må forklare som:

"Nature must be established as historical, and as such fully vulnerable to human control. Not just physical nature, the nature of resources, but also the "social" nature, nature as norm."(Evernden 1992:28)

Det er mulig at den "sosiale" naturen kan oppfattes som en slags relasjon mellom menneske og natur. Hvis en skal ta utgangspunkt i "sosial" natur som en norm vil dette ha etiske konsekvenser for menneskers forhold til naturen. Slike relasjoner kan være preget av normer som igjen kan knyttes til holdninger og verdier. Ut fra et miljøetisk perspektiv som jeg skal se nærmere på i fortsettelsen, sees mennesket på som en *del* av den øvrige naturen.

Evernden peker på at natur må oppfattes som sårbar for menneskets kontroll i et historisk perspektiv. På Svalbard har for eksempel bestanden av isbjørn vært truet før fredningen kom i 1973 (Aars, Andersen & Kovacs 2005). Å se på natur som norm eller premiss ville vært å snu på den tradisjonelle relasjonen mellom natur og menneske. For tradisjonelt har isbjørn vært en utnyttbar ressurs (som trofé, spekk, tenner og/eller skinn). Dersom isbjørn som en del av naturen skulle bli sett på som norm, ville kanskje mennesket respektere isbjørn som å ha like stor rett til livet som den øvrige naturen.

Synet på at naturen er sårbar for menneskets kontroll og utnyttelse er noe som Hegge (1993) også deler. Han beskriver det han mener er de historiske årsakene i Europa til vår tids miljøkrise. Helt tilbake i mytisk tid gikk menneskets naturforståelse ut på at naturen er besjelet. Da følte mennesket slektskap med naturen og identifiserte seg med den. Det straffet seg å skade naturen eller ta mer fra naturen enn man hadde behov for.

Hegge sier ut fra en tolkning av historien av mennesker i mytisk tid handlet økologisk riktig og de følte en takknemlighet for naturens grøder. Han hevder videre at naturoppfatningen til mennesket sier noe om hvilke *holdninger* det har til naturen. I nyere tid har menneskets holdning til natur endret seg til at natur oppfattes som "*et eneste objekt for teknologi*" (Hegge 1993:142). Med andre ord sier Hegge at menneskets naturoppfatning i nyere tid preges av et mekanistisk delperspektiv. Den økologiske betraktningssåten derimot sier at naturen har et

helhetlig likevektsystem. Jeg skal komme tilbake til begrepet holdninger i et senere avsnitt i dette kapitlet av oppgaven.

Årsaken til at jeg veksler mellom å skrive *naturen* i bestemt form og *natur* i ubestemt form er at jeg ser på naturen som en helhet. For meg består naturen av blant annet både plantefossiler, økosystemer og atmosfæren. Og på denne måten blir alle deler av naturen sidestilt og verdifulle. De gangene jeg bruker natur i ubestemt form har begrepet et mer generelt og allment innhold.

La oss se nærmere på den andre delen av begrepet naturguide, altså *guide*. Erik Cohen (1985) gir en historisk beskrivelse av turistguiden og sier at den originale guiden med lengst røtter tilbake i tid er den lokalkjente ”stifinneren” (eng. ”pathfinder”) som kan sies å være beslektet med de tidligere islosene som viste vei til Svalbard. Cohen definerer funksjonen til den originale guiden som:

“*The Original Guide’s function is to produce attractions in the marginal regions of the ecological tourist system (...).*” (Cohen 1985:5)

Videre beskriver Cohen den historiske utviklingen av guiderollen. Han sier at guiderollen har gått fra den originale guiderollen til en profesjonell guiderolle (og yrkesrolle) der guiden er mer som en ”mentor”.

Innledningsvis i kapittel 1 nevnte jeg at The Federation of Tourist Guides Associations (WFTGA) sin definisjon av *Tourist Guide*. WFTGA beskriver altså en guide som en person som er lokalkjent og som kan interpretere er *både* kultur- og naturmiljøer. På Svalbard fins flere kulturminner som er vernet og er en del av øygruppens historie. Og ofte går gjerne kulturhistorien hånd i hånd med menneskets relasjoner til naturen og kan fortelle om dette forholdet.

Det kan være problematisk at begrepet *kultur*⁸ ikke har en like selvsagt plass som *natur* for yrkesrollen *naturguide*. Kulturbegrepet kan ses på som viktig også for naturguiden. Hvis jeg skal sette naturguiden inn i landskapet som friluftsliv som fagfelt spenner over så kan det være interessant å sammenligne naturguiden med begrepet *vegleder/veileder i friluftsliv*. Disse yrkesrollene som finnes i Norge kan lett sees på som beslektet med naturguiden på Svalbard. Faarlund (1991) kan regnes som grunnlegger av vegleder-tradisjonen og han sier om forholdet

---

⁸ Høgskolen i Telemark tilbyr Bachelorstudiet ”Friluftsliv, kultur- og naturveiledning” og her inngår *kultur* på lik linje med *friluftsliv* og *natur* i forhold til det norske veilederbegrepet innen friluftsliv (Friis Knutzen 2012).

mellom kultur og natur at *"naturen er kulturens hjem"*. Han peker på at uten menneskets lek i fri natur så blir mennesket fremmedgjort i sin kultur og mangler identitet. Ydegaard hevder om framtidens veilederrolle i friluftsliv at det er viktig:

"at kæmpe for naturens ret og at lede mennesket frem til en ny livsstil i balance med den natur, der er kulturens hjem." (Ydegaard i Andkjær 2005:136)

Her minner Ydegaard om at det er en nær forbindelse mellom natur og kultur som gjenspeiles i veilederrollen i friluftsliv. Jeg synes derfor begrepet naturguide er fattigere enn om kulturbegrepet var inkludert. Men i denne avhandlingen forholder jeg meg til begrepet naturguide som betegnelsen for denne aktuelle yrkesrollen på Svalbard i Arktis. Dermed utelukker jeg kulturbegrepet i forhold til beskrivelsen av denne yrkesrollen i oppgaven.

2.1.2 Et historisk blikk på utviklingen av naturguiden som yrkesrolle

Vi kan reise til USA i forbindelse med opprettelser av nasjonalparker tidlig på 1900-tallet for å finne de som først offisielt kalte seg for naturguider og drev med interpretasjon. En av de amerikanske pionerene var Enos Mills som gav ut boken med tittelen *"The Adventures of a Nature Guide"* i 1920.

Mills anså seg selv som en naturguide og han hadde en forkjærlighet for alpinisme. Han beskriver naturguiden som en person med gode kunnskaper både om den lokale naturen og hvordan man berger seg i fjellet. Videre skal naturguiden kunne sette pris på naturen under alle mulige forhold, kunne finne fram i fjellet og ta vare på gruppens sikkerhet. Alle disse nevnte ferdighetene beskriver han likevel som å være sekundære. Han mener at de dyktigste naturguider han har møtt bruker all sin styrke og energi på å få folk til å interessere seg for natur. Denne allsidigheten beskriver han som:

"A guide also may specialize, but when he is out with a miscellaneous party he needs to be almost as universal as Nature herself". (Mills 1920:248)

Her kommer det frem at Mills ser på naturguiden som et bindeledd mellom ulike mennesker og naturen. Videre ser han på naturen som en helhet og han skriver i boken at han følger nøye med i utviklingen av økologifaget og at dette er noe som interesserer ham.

Mills beskriver mange av sine ensomme ferder i The Rocky Mountains hvor han (uten kommunikasjonsmidler og med marginalt med mat) vandrer og fordyper seg i blant annet fjellskogens liv og mysterier. Han sier at det er *mer* interessant lære å kjenne *ett* tre gjennom alle årstider enn å lære seg navn på *alle* trearter. Så beskriver han treets trygghet som beskyttende for fugler, planter og hvordan treet ikke kan flykte fra farer men må stå i mot naturkreftene når de kommer.

Det har skjedd en utvikling på Svalbard siden isloser viste vei for de første pionerene av noen turister på 1800-tallet. I 1998 startet kursene Svalbard guide- og turlederutdanning⁹ med utdanning og sertifisering av Svalbardguider i Longyearbyen. Og i 2009 startet et 1-årig studie i ”Arctic Nature Guiding”¹⁰ i Longyearbyen. Både før og etter disse formaliserte utdanningene kom i gang har guider på Svalbard virket både med eller uten sertifiseringer. Forøvrig i Arktis finnes både naturvejledere¹¹ og norske naturguider¹². Jeg velger å tolke gyldighetsområdet for naturguiden til å omfatte personer som selv oppfatter at de utøver en yrkesrolle innen dette feltet.

2.1.3 Noen aktuelle vilkår for naturguider på Svalbard

Den stadig økende turismen til Svalbard i Arktis sommerstid og til andre randsoner som turismål i Antarktis, utløser behov for kvalifiserte guider. Det spesielle med disse randsonene er at både tilreisende gjester og de som er profesjonelle (eller ansatte) i turismen er med på å forme normer for å ivareta eller være varsom i den sårbare naturen. Snyder og Stonehouse (2007) peker på hvor viktige roller turoperatører og profesjonelle guider har:

---

⁹ Sertifisering av Svalbardguider har skjedd siden 2000 i regi av Svalbard Reiselivsråd (Nordisk Ministerråd 2006).

¹⁰ Høgskolen i Finnmark er ansvarlig for studiet (Frischknecht 2009).

¹¹ Naturvejledere finnes på Grønland (Nordisk Ministerråd 2006).

¹² I Norge finnes naturguider som har bakgrunn fra forskjellige miljøer som natur- og friluftsansjasjoner, kompetansemiljøer og økoturismebedrifter. Rundt halvparten er medlem av Naturvernforbundet som reklamerer med at naturguidene kan ”lede deg til nye naturopplevelser” (Naturvernforbundet 2012) .

”In contrast with other regions of the world, tourism management in the polar regions depends heavily on either the private sector, i.e the tour operators and licensed guides, or the tourists themselves to conserve its resources.” (Snyder & Stonehouse 2007:244)

En av årsakene til dette kan blant annet være at det er spredt bosetting i de aktuelle områdene og varierende kontroll med hva turoperatørene foretar seg.

En begrepsfestelse av *naturguide* kan være at det er en yrkesrolle som er utviklet over tid gjennom historien og at den har mangfoldige aspekter. Det som imidlertid er spesielt er de relasjonene som preger forholdet mellom naturen og naturguiden. Her kommer blant annet en tolkning om ”sosial” natur som norm inn. Natur er ikke bare omgivelser men omfatter også etiske normer og muligens ansvarsfølelse for natur i dette relasjonelle forholdet. Hvis man velger å utelukke kulturbegrepet fra begrepet naturguide så kan det være problematisk i forhold til enkelte områder for interpretasjon som omfatter både kultur- og naturmiljøer. Dette skal jeg komme nærmere tilbake til i kapitlet om interpretasjon. Når det gjelder spesielle vilkår i Arktiske strøk så er profesjonelle turistguider generelt og naturguider spesielt i en posisjon hvor de har direkte innflytelse på forvaltning av sårbar natur.

2.2 Naturens verdier og menneskets holdninger til natur

I miljøetikken kan en dele i to ulike natursyn som er *antroposentrisk* og *biosentrisk etikk* (Stryken 1994). Den første synet ser på naturen som et objekt som er til for menneskets del og dette kan kalles et naturvitenskaplig syn hvor det er teknologi og kunnskap som setter grenser for (for)bruk av naturen. I det biosentriske perspektivet derimot betraktes naturen som et subjekt og medlevende fenomen som mennesket er en del av. I et slikt perspektiv føler mennesket respekt for naturen og tilpasser seg den uten å heve seg over.

Hvis vi ser nærmere på det biosentriske perspektivet så kan etikeren Albert Schweitzer (1875-1965) nevnes. I sin karriere virket han blant annet som ”urskogs-lege” på et Felthospital i Lambarene i Kongo. Schweitzer var også en frisinnet teolog og medisiner som utviklet en egen filosofi i pakt med menneskets fornuft. Når det gjelder forholdet mellom mennesker og natur uttalte Schweitzer at:

”Bonden som har slått ned tusen blomster på enga til før for kyrne sine, skal passe seg for til åndløst tidsfordriv å slå av en blomst på veikanten når han går hjemover. For da forgår han seg mot liv uten å stå under nødvendighetens lov.” (Schweitzer 1952:294)

Respekten som bonden burde føle (ifølge Schweitzer) for blomsten var helt i tråd med hans filosofi om *ærefrykt for livet*. Han beskriver i sine fortellinger spesielt fra Afrika om dyr og planter som ikke må lide unødvendig. Og han mener at en sann etiker ikke kan se på en metemark som kommer til å tørke i hjel i sola uten å hjelpe denne til å finne muld som den kan bore seg ned i. Når det gjelder menneskets rett til å ta liv så følger denne retten noe han kaller ”nødvendighetens lov”. Jeg skal ikke gå nærmere inn på denne loven men velger å nevne den for å vise til denne typen argumentasjon for å spare at unødvendige liv går tapt i naturen.

Når det gjelder forholdet mellom natur og menneske så mente Schweitzer at medopplevelsen av andre veseners liv var for mennesket noe stort og betydningsfullt. Videre sier han at:

”Etikk består altså i den indre tvang til å møte all vilje til liv med den samme ærefrykt for livet som jeg viser min egen vilje til liv.” (Schweitzer 2002:313)

Dette viser hvordan han også har et biosentrisk syn siden han ikke hever mennesket over naturen. Denne indre tvangen kan ses på som en parallell til moralske plikter for natur som jeg skal gå inn på nærmere i fortsettelsen.

I utgangspunktet er begrepet *moralske plikter* (Ariansen & Wetlesen 1994) hentet fra miljøetikken som ser på moralske relasjoner mellom mennesket og øvrig natur. I en ikke-antroposentrisk oppfatning av miljøetiske handlingsvalg vil man kunne si at naturen (og deler av naturen) har en moralsk status. Man kan derfor si i tilfellet med naturguiden at naturen sees på som en moralsk aktør. Et eksempel på en moralsk plikt kan for eksempel være at naturguiden ikke skal forstyrre en isbjørn som ligger på byttedyret sitt og spiser. Spesielt om sommeren for da er isbjørnen sårbar hvis den har vanskeligheter med å finne mat når isforholdene er dårlige.

Disse perspektivene jeg nå har nevnt (biosentrisk perspektiv på natur, ærefrykt for livet og moralske plikter) kan ha noe å si om verdifundamentet hos naturguider. Nå skal jeg gå inn spesielt på de ulike verditypene som natur kan ha for mennesket. Jeg har valgt å dele inn ulike verdityper som naturen kan ha for mennesket i *sosiale verdier* og *økologiske verdier* (Parker & Avant 2000). La oss se på de sosiale verdiene først. Disse verdiene sier noe om de sosiale relasjonene som mennesket kan ha til naturen. Et eksempel på dette kan være *estetiske verdier* som det å verdsette en viss type utsikt til et landskap eller den subjektive naturopplevelsen som et menneske har i møte med uberørt natur. En annen type verdi som lett kan forstås som en sosial verdi er *rekreasjonsverdi* som Ariansen beskriver som:

”Rekreasjonsverdi kan ses som en verdi som samler skogen til en helhet for friluftsmennesket.” (Ariansen 1992:65)

Jeg tolker at Ariansen ser på rekreasjon som et *”overskuddsliv i naturen”* uten at naturen har noen ren nytteverdi (som for eksempel den verdien det å fiske til en husholdning kan ha). Jeg tolker det slik at dersom naturen har en rekreasjonsverdi¹³ for et menneske så kan det innebære både naturopplevelse, bedre helse eller at naturen skaper en balanse og motvekt i forhold til en krevende hverdag.

Rekreasjonsverdien skal vise seg å være sentral hos enkelte naturguider i utvalget og jeg kommer tilbake til dette. Innledningsvis i begrepsavklaringen i kapittel 1 har jeg allerede beskrevet tre spesifikke, sosiale verdier som naturen kan ha for mennesket (*egenverdi*, *instrumentell* og *iboende verdi*).

Et annet aspekt ved dette som konsentrerer seg om hvilke verdier naturen har for mennesket, handler om naturopplevelser. Christoffersen (1994) poengterer at det er problematisk dersom verdier reduseres til en opplevelse som bare gjelder for enkeltmennesket:

”Ingen ting har verdi i seg selv, annet enn menneskets opplevelser og de ting mennesket ut fra sine opplevelser gir eller tillegger verdi. Slik er enhver verdi blitt lukket inne i menneskets hjerne.” (Christoffersen 1994:144)

---

¹³ Rekreasjon er fra gresk ”rekreere” som betyr ”å komme seg eller hvile” (Store Norske Leksikon 2012).

Christoffersen deler her et syn på at verdier blir personlige og ikke felles for mennesker. Dette mener han kan ha konsekvenser for samfunnet med tanke på etiske problemstillinger. I denne sammenhengen kan man jo spørre seg om ett enkelt menneske sitt behov for naturopplevelse kan stilles over naturens behov for beskyttelse?

Når det gjelder den *iboende verdien* i naturen (dette kan forstås som en *økologisk verdi*) så er dette svært sentralt i den dypøkologiske bevegelsen¹⁴. Under et symposium på Svalbard i 1996 sa Næss (1996) at naturguiden har et *individuellt ansvar for naturen* i forlengelse av sin definisjon av moralske verdier og naturens *iboende verdi*. Dette individuelle ansvaret kan tolkes som å innbefatte både verdier, holdninger og handlinger hos naturguiden som gjelder naturen.

Begrepet *holdninger* til natur kan sees på som nært knyttet til verdier. En tolkning av naturguiders holdninger til natur vil derfor være nært de verdiene som naturen har for dem. I følge Per Ariansen (1992) kan *holdninger* bety et ”sett av internaliserte verdier”. Verdier som er blitt en del av praksisen hos naturguiden kan på samme tid sees på som en holdning til natur.

Som tidligere nevnt i dette kapitlet mener Hegge (1993) at menneskets naturoppfatning også sier noe om dets holdninger til naturen.

Næss (1996) viser til hvor viktig det er at naturguider har dyp respekt for alle former for liv. Når det gjelder holdninger hos naturguiden sier han at:

”It seems to be necessary that guides or supervisors have strong life philosophy which keeps them from temptation. They personally must accept, and integrate in their personality, views which make transgression of severe rules an impossibility. (Næss 1996:15)

Her tolker jeg Næss som at han mener at naturguidens holdninger til naturen ligger i deres personlighet.

---

¹⁴ Økosofi er et uttrykk for en dyp økologi (og en egen akademisk bevegelse) som kan sies å ligge nært en økopolitikk med et normativt samfunnsperspektiv (Stryken 1994).

Tordsson (2009) sier at egenverdier og pedagogiske kvaliteter i friluftslivet kan være å formidle friluftsliv med kvalitet, glede, overskudd, sikkerhet og personlig utvikling for den enkelte. Å formidle eller veilede i friluftsliv kan sees på som en *verdiopplevelse* der friluftslivet blir en livsform og livsstil. Videre sier Tordsson at naturforståelsen i friluftslivspedagogikken bygger på identifisering med naturen, vennskap med naturen, medansvar, solidaritet, omsorg og en videreføring av kulturarv. Og kontakten med naturen gjør at mennesket kan føle seg mer *helt*.

Naturguiden møter gjester fra hele verden i kraft av sin yrkesrolle og Pond (1993) sier at et isfjell kan symbolisere forskjellen på personlighet og verdier hos et menneske. Et isfjell som ligger i sjøen har mengder med is under overflaten (personligheten) som ikke synes. Men under vannet ligger verdifundamentet som en kjerne i mennesket. Og når det gjelder naturguiden er det viktig at denne kjenner sine egne verdier fordi:

”The most fundamental aspect of relating to people from other countries is attempting to understand and appreciate their values, and the best way of doing this is to explore another’s values as they contrast with one’s own.”
(Pond 1993:59)

Så ifølge Pond kan man si at det er viktig at naturguiden har et reflektert forhold til sine personlige verdier. Dette for å kunne møte gjestene med et åpent syn for *deres* holdninger og verdier når det gjelder natur.

2.3 Interpretasjon av naturen

Som tidligere nevnt i begrepsavklaringen i kapittel 1 så er begrepet interpretasjon nært forbundet med naturvern. Et mål for interpretasjon i amerikanske nasjonalparker har tradisjonelt vært å skape engasjement for og beskyttelse av naturen gjennom at gjesten forstår mer om naturen, setter mer pris på den og vil verne om natur.

Freeman Tilden (1883-1980) som arbeidet for National Park Service i USA er regnet som en av de store *interpreters* (eng.). I hans originalversjon av ”Interpreting Our Heritage” fra 1957 gjør han rede for seks prinsipper for interpretasjon som er aktuelle selv i dag. Tilden (2007) beskriver interpretasjon som en pasjon hos naturguiden som blant annet interpreterer makten i et attraktivt budskap som fanger gjesten. Han sier det er viktig at gjesten selv oppdager ting i

naturen for i neste omgang å kunne forstå et naturfenomen nærmere. Kjernen i interpretasjon er at naturguiden ikke bare skal gi objektiv informasjon om aktuelle tema i naturen. Tilden sier at et effektivt virkemiddel i interpretasjon også er å provosere gjesten. Denne kommunikasjonen må foregå uten at gjesten blir sint, irritert eller føler seg skamfull. Målet med interpretasjon er at gjesten skal kunne føle kjærlighet eller pasjon for naturmiljøet som interpreteres.

I samtiden til Tilden virket Enos Mills som naturguide og han drev som nevnt tidligere også med interpretasjon. Mills beskriver naturguiden som en person som kan interpretere hemmelighetene hos naturen for andre mennesker. Når det gjelder naturguidens forhold til den amerikanske svartbjørnen sier han at:

”The hunter’s chief aim is to find and kill the bear, while that of the nature guide is to watch the ways of the bear and to enjoy him.” (Mills 1920:245)

Det er altså gleden over å observere natur som er målet for naturguiden og på lik linje med Tilden så uttrykker Mills en kjærlighet og pasjon til sin interpretasjon.

Hos Knudson, Cable og Beck (2003) finner vi en beskrivelse av aktualiteten som interpretasjon har i USA også i moderne tid:

”We need to study the natural history and ecology of the many species that cohabit the planet with us, the rocks that support and shelter us, and the natural processes that control our destiny as a species. We need to hear the stories and recognize the intrinsic worth of fossils, artifacts, living plants, animals, and other peoples -how they bring us value and how we relate to them.” (Knudson et al. 2003:60)

Interpretasjon er en høyst levende formidlingsform i USA i dag og budskapet om å bringe naturen og mennesket tettere sammen er fortsatt levende. Denne formidlingsformen har spredt sine grener verden over via ulike nettverk (The World Federation of Tourist Guide Association 2003).

I kapittel 4 vil jeg presentere hvordan de tre naturguidene i utvalget for denne avhandlingen interpreterer isbjørn med tanke på informasjon versus provokasjon. Jeg skal også undersøke om naturguidene bruker interpretasjon for å skape engasjement for miljøsaker hos gjester.

Begge disse problempresiseringene bygger på to av Tildens prinsipper for interpretasjon fra

1957. Ingen av de tre informantene i utvalget hadde et bevisst forhold til interpretasjon som en didaktisk metode innen friluftsliv da jeg intervjuet dem. Det er derfor min tolkning at interpretasjon kan brukes som et begrep for den formidlingen av natur som naturguidene gjør.

2.4 Om isbjørn (*Ursus maritimus*) som har relevans for naturguiden sin interpretasjon

Det er relevant for denne oppgaven å trekke inn en del faktakunnskaper om isbjørn. For når det gjelder naturguiden sin naturkjennskap til isbjørn så kommer denne til uttrykk både gjennom naturguiden sin interpretasjon av isbjørn og naturguidens egen atferd i isbjørnland. Her følger et tilbakeblikk i historien for å se på forholdet mellom isbjørn og menneske gjennom tidene. Videre sier jeg litt om bestanden av isbjørn på Svalbard i dag og hvordan Sysselmannen på Svalbard håndterer konflikter mellom isbjørn og menneske.

De første menneskene som jaktet på isbjørn var paleoeskimoene som sannsynligvis kom fra nordøst i Sibir og krysset Beringstredet med båt for omtrent 4000 år siden (Stirling 1990). Disse naturfolkene bosatte seg fra Alaska og helt til Grønland og de første kulturminner som vitner om jakt av isbjørn stammer fra denne tiden. Etter hvert spesialiserte disse jegerne seg på å drepe isbjørn med piler, lanse og løse hunder som opptok isbjørnen slik at jegeren kom på nært hold under jakten.

Forholdet mellom isbjørn og menneske har siden hatt flere dimensjoner, blant annet trodde inuittene at alle dyr hadde en sjel. Det var den mest kraftfulle av alle sjeler som tilhørte isbjørnen og den hadde likhetstrekk med jegerens egen sjel og egenskaper. Når det gjaldt moralske forhold til dyret så skulle en ikke jakte flere isbjørner i tiden rett etter at den første var felt. Isbjørnens sjel skulle nemlig ha tid til å returnere tilbake til sin familie. Det er fristende å tenke seg til hvor utfordrende og farlig denne jakten med enkle våpen må ha vært. Denne dype respekten for isbjørnens sjel sier noe helt spesielt om forholdet mellom dyret og mennesket i generasjoner.

På Svalbard derimot er historien om fangstfolk og isbjørn fra et kortere tidsrom. På 1700-tallet var det russiske pomorer som drev fangst. Og i den norske kulturhistorien på Svalbard kan jeg nevne Henry Marentius Rudi (1889-1970) fra Tromsø også kalt "isbjørnkongen" som var fangstmann på Svalbard og Grønland. I følge Sørensen (1958) så felte Rudi 713 isbjørner i sin 40 år lange karriere. I 1927 ble det innført forbud på Svalbard mot å bruke gift i fangsten på Svalbard. Isbjørnfangsten var på topp på 1920-tallet og over 900 individer ble drept hvert

år (Aars et al. 2005). Rundt 1970 var isbjørnbestanden på Svalbard på bare rundt 1000 dyr og i fare for å bli utryddet. Som jeg har nevnt tidligere i oppgaven så ble isbjørnen totalfredet i 1973 (Holm 2006).

I dag finnes bare et fåtall fangstmenn igjen på Svalbard og de livnærer seg i hovedsak av å sanke edderdun, selge reinkjøtt til restaurantnæringen og de fangster polarrev til pels eller utstopping. Tommy Sandal som er en av få aktive fangstmenn på Svalbard i skrivende stund som har dette tradisjonelle yrket som sin levevei og han sier:

”-Det er forskjellig atferd på bjørnene. Noen kommer fort, og da er det bare å gi den selen. Det er jo ikke meg isbjørnen vil ha, men maten. Men står jeg i veien for den, blir det farlig. Jeg må kjenne mine begrensninger. Det er bedre at isbjørnen tar fra meg selen jeg har fanget, enn at den prøver seg på meg.” (Knarvik og Jarild 2010:163)

Dette sitatet av Sandal sier noe om at holdningene som fangstmannen har er radikalt endret sammenlignet med tiden før fredningen. Konsekvensene for et slikt møte mellom isbjørn og fangstmann der det er konkurranse om mat kan bli skade på en av partene eller avliving av isbjørnen. Sandal sier at kan komme til og ”stå i veien” for isbjørnen og det kan tyde på at han ikke setter seg selv over isbjørnen men viker for den. Dette er til stor kontrast fra Henry Rudi som nok aldri lot en sjanse gå fra seg for å felle en isbjørn. I et historisk perspektiv tolker jeg at jegere eller fangstfolk sine holdninger til isbjørn har gjennom alle tider inneholdt respekt. Isbjørnen på sin side har gått fra å være et byttedyr på Svalbard til å bli en turistattraksjon.

Ifølge Aars et al. (2005) består Barentshavbestanden av i overkant 3000 isbjørner og omtrent halvparten av disse oppholder seg på eller rundt Svalbards øyer. Når binna (hunnbjørnen) er 5 år får hun vanligvis en eller to unger rundt nyttår og hun føder i hi. Mange unger dør tidlig og da kan binna parre seg på nytt og få unger neste vinter men vanligvis føder hun hvert tredje år. Isbjørnen blir sjelden eldre enn 30 år. Når mora og ungene forlater hiet i april er det god jakt sesong for ringsel som sammen med storkobbe utgjør hovedføden. En voksen isbjørn tar livet av 50 til 75 sel i året og er verdens største kjøtteter. Bamsen (hannbjørnen) veier mellom 300 og 700 kg mens binna veier 150 til 350 kg (Kovacs & Lydersen, 2006). Isbjørnen kan overleve opp til 8 måneder uten mat (Aars et al. 2005) og det er spesielt isbjørn som blir igjen på land (når havisen trekker seg tilbake i sommermånedene) som kan få problemer med å

skaffe mat. Isbjørnen kan bevege seg over 5000 km i året og løpe i 30 km/t over korte distanser men kan bli overopphetet og i verste fall dø av hjerneslag om den blir jaget f.eks av snøskuter.

I perioden 1993-2009 ble det i snitt felt 3 isbjørner i året av mennesker i selvforsvar (Keyser 2009). Sist gang det gikk menneskeliv tapt i isbjørnangrep på Svalbard var sommeren 2011 da den britiske 17-åringen Horatio Chappel ble drept den 5. august (Kvile 2011). Den britiske gutten lå i et telt i en morene ved Von Postbreen da isbjørnen gikk til angrep. I ettertid har det vist seg at isbjørnen var både gammel og utmagret. Mest sannsynlig var den på desperat jakt etter mat da den fatale ulykken skjedde.

Unge isbjørner er ofte de farligste for mennesker fordi de er uerfarne jegere (magre eller sultne) og nysgjerrige. Gamle eller syke isbjørner (som også er sultne) kan også være plagsomme for mennesker. Binne med små unger er vanligvis veldig sky men vil kunne forsvare ungene sine (Aars et al. 2005).

Vanligvis trekker isbjørnen seg vekk i møte med mennesker som kan skremme dem med gjøende hund, lyden av motor, roping eller knallskudd. Hvis isbjørnen har funnet mat i nærheten av der folk oppholder seg er det vanskeligere å bli kvitt dem. For eksempel fins det periodevis relativt stasjonære "søppel-bjørner" som finner matrester på dynga utenfor gruvesamfunnet Svea på Svalbard. Isbjørner som oppsøker søppelfyllinger nær boligområder er et problem over hele Arktis (op.cit.)

Det finnes flere ferske eksempler på hvordan konflikter mellom isbjørn og mennesker håndteres på Svalbard i dag. I april 2010 ble blant annet 10 franske turister på ski evakuert med helikopter fra Inglefieldebukta da de ikke fikk skremt vekk en isbjørn som hadde forsynt seg av provianten deres (Kvile 2010). Disse gjestene ble fraktet til et annet område med helikopter hvor de kunne fortsette ekspedisjonen sin. Dette er et eksempel på en konflikt mellom menneske og isbjørn hvor store ressurser settes inn av norske miljøvernmyndigheter (Sysselmannen på Svalbard) for å unngå å måtte avlive isbjørn. Disse holdningene (og handlingene) hos de norske miljøvernmyndighetene viser tydelig at mennesket skal vike for isbjørnen i naturen på Svalbard.

3 METODE

Dette metodekapitlet beskriver de kvalitative tilnærmingene deltakende observasjon, kvalitativt intervju og metodetriangulering som er blitt brukt i forbindelse med masteroppgaven. Datainnsamlingen har foregått i to tidsrom. Sommeren 2010 gjorde jeg en feltundersøkelse av naturguiden Hanna (se presentasjon i kapittel 4) på Svalbard med deltakende observasjon som metode i tillegg til noen kortere intervju med henne. I årsskiftet 2011/12 gjennomførte jeg tre kvalitative intervju med Hanna, Mathias og Willem (dette er fiktive navn og alle tre presenteres i kapittel 4).

Dette metodekapitlet er et utdrag av en eksamensoppgave i MKØD0506 Vitenskapelig metode 2 som ble vurdert som bestått ved Høgskolen i Nord- Trøndelag 01.02.2011.

3.1 Valg av kvalitativ metode

Problemområdet for masteroppgaven ble bestemmende for metodevalget. På forprosjektet ønsket jeg å gå i dybden på hvilke handlinger naturguiden har i praksis i forhold til å handtere isbjørnfare på tur med gjester. Jeg vurderte tidlig i prosessen å velge en kvantitativ tilnærming ved å dele ut elektronisk spørreskjema til alle naturguider som arbeidet sommeren 2010.

Siden kom jeg frem til at jeg ville undersøke fenomenet og få et førstehåndsintrykk av det.

Jeg ville se feltet med egne øyne og kunne samtale og arbeide sammen med en naturguide for å få innblikk i hennes forståelse av problemområdet. I tillegg ville jeg undersøke om mine egne forutsigelser i feltet stemte med informantenes forutsigelser eller om det var perspektiver som var ukjente. Derfor falt valget på kvalitativ metode. Deltakende observasjon ble valgt for å kunne dokumentere første hånds erfaring (Fangen 2010) kombinert med intervju for å følge opp interessante perspektiver underveis og komme mer i dybden på problemområdet.

Fordelen ved en kvalitativ tilnærming til feltet er at problemstillingene tar for seg en teoretisk tilnærming til praktiske handlinger, holdninger og verdier hos naturguiden. Derfor var det nærliggende å intervju og observere i feltet for å kunne få et innblikk i fenomenet, undersøke naturguiders handlinger, uttalte og uuttalte holdninger, verdier og fortellinger om hvordan de arbeider. Så vidt jeg vet er det ikke gjort noen tilsvarende undersøkelse av naturguiden så det kan være interessant å beskrive denne guiderollen fra innsiden og utsiden. utfordringene for min del har hele tiden stått i kø om hvordan beskrive feltet og formidle vitenskaplig dette praksisfeltet innenfor kommersielt friluftsliv. Mitt ønske er at valget av metode kan gi et grundigere bilde av naturguiden med tanke på holdninger og verdier i forbindelse med møtet med isbjørn og kan ses på som en del av guiderollen. En kvalitativ tilnærming som går i

dybden vil kunne dykke dypere i de utvalgte informantenes livsverden og kanskje beskrive de aktuelle verdier og holdninger mer presist enn ved en annen tilnærming. For å dokumentere handlinger hos naturguiden er observasjon et sikkert valg for å få valide data (fenomenologisk validitet som jeg kommer mer tilbake til senere).

Veiledning i friluftsliv står gjerne for verdibaserte handlinger og jeg vil undersøke om naturguidens handlinger har et verdigrunnlag. Tordsson (2006) sier om lederskap i friluftsliv at veilederen kan forstå seg selv som et redskap for noe som er viktigere enn sin egen person. Og dette *noe* kan være dypere verdier i møtet mellom mennesket og natur.

3.2 Intervju som kvalitativ metode

Det kvalitative forskningsintervjuet i praksis kan ses som en tematisert intervjusamtale som er planlagt ut fra en problemstilling i et fagfelt. Det skal være hensiktsmessig å samle inn data i denne formen for metode og de skal være anvendbare i det videre arbeidet med analyse, tolkning, verifisering og rapportering. Intervjueren bruker seg selv som et verktøy i samtalen og det kreves trening og forberedelser for å møte informanten og legge til rette for et intervju av høy kvalitet.

Intervjuene som jeg gjorde i forprosjektet hadde et eksplorativt formål, de var utforskende og åpne i formen. Intervjuspørsmålene skulle ikke være hypotesetestende. Kvale (2009) sier om denne type intervju at:

”I dette tilfellet presenterer intervjueren et spørsmål, et område som skal kartlegges [...] og søker ny informasjon om og nye innfallsvinkler til emnet.” (Kvale 2009:122)

Intervjuenes *hvorfor* og *hva* som skulle undersøkes var klarlagt men den åpne formen praktiserte jeg for å kunne få dokumentert opplevelsene av problemområdet fra naturguiden. Hvert enkelt av intervjuene som ble gjort i forprosjektet hadde sin egen karakter og dynamikk og de foregikk i ulike settinger.

Når det gjelder intervju av kvinner sier Reinharz & Chase (i Holstein & Gubrium 2003) at kvinner spesielt kan diskutere følelse under intervju og at det er viktig at når forskeren selv er dypt personlig følelsesmessig engasjert må en være tydelig på balansegangen i forskningen dersom forskeren kommer med selv-avsløringer. Når jeg tenker på intervjuene med

hovedinformanten så ble det en helt egen fortrolighet i samtalene og det var en stor utfordring for meg å ikke påvirke Hanna i dialogen.

Et intervju med hovedinformanten og hennes mannlige kollega var også spesielt. De uttrykte enighet seg i mellom hva de stod for når det gjaldt guiding i forhold til isbjørn. Det som jeg syntes var interessant var at de tydelig tok avstand fra en del andre firmas politikk og fremgangsmåter mens de fremholdt sine egne beslutninger som yrkes-etisk mer riktige. Jette Fog (2004) sier det primære i en intervjusituasjon er å være tilstede og være i *kontakt* med informanten. En intervjuguide kan på den ene siden distrahere med sin progresjon som kanskje blir ulik samtalen som utspiller seg mellom informant og intervjuer. Likevel kunne nok intervjuguiden jeg brukte i forprosjektet vært mer utfyllende og mer basert på en teoretisk tilnærming med flere, faste oppfølgingsspørsmål. Intervjuiden for de tre intervjuene i 2011/12 var mer strukturert og basert på teori fra miljøetikk, naturfilosofi og interpretasjon. Det kommer mer om intervjuguiden senere i dette kapitlet.

3.3 Metodetriangulering

I forprosjektet forsøkte jeg på metodetriangulering ved å teste de to kvalitative tilnærmingene deltakende observasjon og intervju og dette er ofte benyttet i kvalitativ samfunnsforskning. To ulike tilnærminger til en slik metodetriangulering er enten å gjøre intervju før feltarbeid eller gjøre feltarbeidet først, finne dybdeinformasjon for så finne ut hvor utbredt funnene er (Fangen 2010). Metodetrianguleringen i forprosjektet på Svalbard gav muligheten til å følge opp naturguidens observerte handlinger med intervju om hvilke tanker hovedinformanten hadde om det hun gjorde i praksis. Denne kombinasjonen av metoder gav mer dybde i observasjonene og muntlige uttalelser som kunne forklare og/eller bekrefte handlinger hos naturguiden.

Kvale (2009) hevder at å blande kvalitative og kvantitative metoder er kontroversielt blant annet fordi egenarten i de to tilnærmingene er så ulike. En av ulikhetene er at de ulike tilnærmingene gir ulike typer data. Kvantitativ metode gir metriske data mens kvalitativ metode gir blant annet data uttrykt ved tekst. Likevel kan en se på de to tilnærmingene som komplementære i forhold til hverandre (Grønmo i Holter & Kalleberg 1996) der de kan supplere hverandre. I mitt forprosjekt kunne en kvantitativ tilnærming med ferdige spørreskjema kunne fungert som en objektiv måling av standardiserte alternativer for holdninger og verdier. Likevel syntes jeg det var strategisk å velge en to ulike kvalitative tilnærminger for å kunne gå mer i dybden, utforske verdier og holdninger hos naturguiden. På

denne måten kunne jeg kartlegge det selvsagt, ambivalenser, forklaringer, refleksjoner, variasjoner og uventede tanker fra livsverdenen til de aktuelle informantene. For å hente inn data om handlinger og refleksjoner om verdier og holdninger hos naturguiden er både intervju og observasjon mer anvendbar. Ved å komme innpå informantene kommer det frem fortellinger fra feltet som ikke ville blitt dokumentert ved en annen tilnærming. Videre i prosessen vil datafunn i form av tekst kunne beskrive handlinger hos naturguiden og refleksjoner bak disse.

3.4 Hermeneutikk

Det å gå i gang med feltarbeidet startet en ny prosess i forbindelse med masteroppgaven. I stedet for å jobbe med teori og metode hver for seg i de innledende kursene, skal man plukke ut de temaene som er relevante. Det er et puslespill å se for seg naturguiden i lys av teori og se på guiderollen med et forskerblikk. Derfor var det viktig for meg å reise til Svalbard og forsøke å se nærmere på guiderollen i nye perspektiver. Egne erfaringer fra feltet var ikke nok, og i en hermeneutisk tilnærming er det viktig at:

”Samfunnsforskeren får ofte ikke tilgang til hvordan samfunnet fungerer, hvis han neglisjerer aktørenes fortolkning av forståelse av seg selv og andre. Og han kan ofte ikke forklare deres handlinger, hvis han ikke forstår hvordan de fortolker verden.” (Gilje og Grimen 1995:145)

Senere i prosessen med bearbeidingen og tolkning av dataene så ble det mer tydelig for meg hvordan informantene fortolket verden og mine egne forutsetninger for å forstå feltet var blitt bredere. Det er slik den hermeneutiske sirkelen bygger vitenskap og en kan være med på å klargjøre en liten del av et felt ved hjelp av informantenes fortolkninger sett i en kontekst. Den hermeneutiske sirkelen kan ses som flere begrunnelsessammenhenger (op.cit.) mellom observerte funn, forståelse eller tolkning av informantenes uttalelser, kontekst, tidligere forskning, teoretisk grunnlag og for-forståelse. Derfor har datainnsamlingen under forprosjektet tatt for seg både observasjon, intervju, bilder og dokumentasjon som kan danne et grunnlag for å belyse problemstillingene.

Et viktig råd fra veileder før forprosjektet var å se feltet med åpenhet i tråd med prinsipper for *Grounded theory* (Fangen 2010). Å lete etter nye, oppsiktsvekkende eller hittil ukjente perspektiver ble en utfordring og varer gjennom hele prosessen. I løpet av feltarbeidet

forsøkte jeg å se på strategiene til naturguidene når de kommuniserte med gjestene om isbjørn. Dette ga nye perspektiver på temaet.

3.5 Utvalg

Se vedlegg 5 fra Norsk samfunnsvitenskaplig datatjeneste AS (NSD) om ”Tilråding av behandling av personopplysninger”. I meldeskjemaet til NSD har jeg også begrunnet utvalget for denne masteroppgaven.

Utvalget av de tre informantene til intervjuene som ble gjennomført i årsskiftet 2011/12 ble gjort ut fra kriterier om relevant utdanning, representativitet, variasjon (i kjønn, alder, nasjonalitet og hvilke ferdselsformer de bruker i yrkessammenheng) og hvor lang erfaring de hadde med friluftsliv på Svalbard. Til sammen presenterer disse tre naturguidene et mangfold når det gjelder både deres personlige bakgrunn og hvilke verdier de presenterer i problemfeltet. I samråd med veileder for masteroppgaven gjorde jeg utvalg på bakgrunn av at jeg hadde god kjennskap til bakgrunnene for to av informantene (Willem og Mathias som presenteres i kapittel 4). Mathias er utdannet naturforvalter og dette vurderte jeg som interessant i forhold til problemfeltet for oppgaven. Willem har vært aktiv innenfor den internasjonale dypøkologiske bevegelsen og dette var et sentralt kriterium for å ta kontakt med ham.

Utvalget av hovedinformanten Hanna under forprosjektet var tilfeldig og falt på den som var tilgjengelig under den perioden jeg hadde til rådighet til feltarbeid. Jeg var i kontakt med tre andre naturguider som kunne blitt hovedinformanter men av ulike praktiske årsaker ble de ikke utvalgt. Til sammenligning med den hovedinformanten som ble valgt ut hadde to av de andre guidene mer erfaring enn henne mens en hadde mindre erfaring. Siden jeg ikke kjente hovedinformanten fra før, ønsket jeg at hun ikke kjente til mine verdier og holdninger til guiderollen. Jeg ønsket at hun ville handle uavhengig av mine forhåndsoppfatninger (Gilje og Grimen 1995) om handlinger, verdier og holdninger hos naturguiden i forhold til isbjørn.

Kvale (2009) sier at når det gjelder antall intervjupersoner så må det ikke være for få slik at det blir vanskelig å generalisere eller teste hypotese. På den andre siden må det ikke være for mange slik at det ikke er mulig å tolke grundig. I Fischers signifikans- test er det satt 3 informanter av hvert kjønn som godt nok. I samråd med veileder for denne masteroppgaven så begrenset jeg antall informanter til tre. Årsaken til dette var at vi antok at datagrunnlaget ville

bli tilfredsstillende i forhold til problemstillingene. Målet for denne oppgaven er ikke å generalisere funn eller konklusjoner ut fra analysen av materialet. Målet er å si noe om tendenser i problemfeltet og da kan det ses på som legitimt med færre informanter.

3.6 Forprosjekt på Svalbard sommeren 2010

Gjennom et forprosjekt sommeren 2010 på Svalbard gjorde jeg en deltakende observasjon i en gruppe med 11 gjester (turister) ledet av naturguiden Hanna som var hovedinformanten som i prosjektet. Hanna blir nærmere presentert i kapittel 4.1.1. Den organiserte turen var lagt til foten av Sveabreen 50 km nordvest for Longyearbyen i 5 døgn. Det ble gjennomført intervjuer med naturguiden og gjester. I tillegg ble 4 andre erfarne naturguider intervjuet. I juni 2010 tok jeg kontakt med en av de største, lokale turoperatøren i Longyearbyen. Guideansvarlig i dette firmaet var positiv til at jeg kunne få følge en guide med gruppe på en av deres turer. Jeg var åpen om hva masterprosjektet handlet om og at det inngikk både observasjon og intervju med en aktuell guide. Så reiste jeg til Svalbard 12 dager i perioden 28. juli til 9. august 2010 og deltok som deltakende observatør og guide på forberedelser, gjennomføring og etterarbeid på en organisert tur.

Turen het ”Spitsbergen Fottur”, varte 7 dager hvorav 5 dager var i en basecamp med telt ved Sveabreen og der overnattet vi 3 netter. Gruppen var på 11 gjester og to guider. Det vil si at hele gruppen var isolert fra omverdenen uten mobildekning og at vi samarbeidet 24 timer i døgnet.

Før turen intervjuet jeg hovedinformanten sammen med hennes kollega. I løpet av turen gjorde jeg observasjoner av guiden og deltakerne i gruppa. Underveis på turen ble 2 intervjuer med guiden og 1 med en gjest gjort. Denne gjesten ble valgt tilfeldig og ble intervjuet fordi hun levende fortalte hvordan hun hadde sett etter isbjørn når hun var på isbjørnvakt. Gjesten hadde aldri sett isbjørn før men forsøkte å se etter isbjørn om natten på bakgrunn av det naturguiden hadde fortalt om isbjørnens atferd. Gjesten ga uttrykk for at hun opplevde isbjørnfaren som reell og hadde lært hvordan hun skulle holde utkikk etter den. Etter turen gjorde jeg et avsluttende intervju med naturguiden. Materialet fra forprosjektet har dannet utgangspunktet for en videre utarbeidelse av intervjuguide slik at den ble i sin endelige versjon. Forprosjektet var også avgjørende for å komme i dybden på de tre kvalitative intervjuene som jeg gjorde med Hanna, Willem og Mathias (alle tre presenteres i kapittel 4) i 2011/12.

3.6.1 Deltagende observasjon

Innen samfunnsforskning har deltakende observasjon blitt brukt som metode innen blant annet sosiologi og antropologisk feltarbeid (etnografi). Tradisjonelt har sosiologer studert subkulturer eller institusjoner i eget land mens antropologer har studert mindre samfunn i andre deler av verden (Fangen 2010). Som metode i et feltarbeid er deltakende observasjon en balansegang der forskeren på den ene siden *deltar* i samhandling som en (likeverdig) deltaker. Og på den andre siden *observerer* forskeren hva de enkelte deltakerne faktisk *gjør* i en sosial enhet som for eksempel gruppen med naturguide og gjester på Svalbard.

Verdifulle konsekvenser av å benytte deltakende observasjon er ifølge Patton:

”Because all social systems involve routines, participants in those routines may take them so much for granted that they cease to be aware of importante nuances that are apparent only to an observer who has not become fully immersed in those routines.” (Patton 2002:262)

Å kunne se fenomenet utenfra på denne måten var krevende fordi jeg allerede er påvirket av mitt tidligere arbeid som naturguide. Under forprosjektet fikk jeg likevel øvd på å se på feltet med forskerblikk. Evernden (1993) beskriver objektivitet som en viktig forutsetning for forskerblikket og han mener det er det samme som å tenke gjennom å *se* uten å stirre slik at informanten føler seg utilpass og objektivert. Og et objektivt forskerblikk er uinvolvert, ikke påvirket av følelser, bakenforliggende motivasjoner eller personlige interesser. Denne objektiviteten er en komplementær motsetning til vektleggingen av min for-forståelse som jeg beskriver i oppgaven. Derfor ble oppgaven min under forprosjektet å se på en kjent verden med nye briller.

Andre viktige perspektiver ved deltakende observasjon som Patton (2002) peker på er at en forsker kan forstå konteksten som interaksjonen foregår i. Metoden er en åpen, oppdagende og induktiv metode og en kan se folks rutiner, vaner og ting som ikke er oppdaget før. Ikke minst kan en finne perspektiver som folk er uvillige til å snakke om under intervju.

Under feltarbeidet på Svalbard kom jeg innpå alle de ovennevnte punktene og det var utfordrende å se feltet med nye øyne. Dette kommer jeg tilbake til under avsnittet om for-forståelse.

Tilpassing av rollen som deltakende observatør og guiderollen i forholdet til en ny og ukjent kollega og gruppe var et kompromiss under feltarbeidet. Graden av deltakelse varierte over tid

og jeg vekslet mellom å være på innsiden og utsiden av gruppen. Målet var å kunne forstå som deltaker men kunne beskrive og se på hovedinformanten (guiden) som en *onlooker* (Patton 2002). Jeg valgte en rolle som *fullt deltakende observatør* da firmaet som skulle arrangere turen ønsket at jeg skulle jobbe som den ene guiden av to som var nødvendig på grunn av gruppestørrelsen. Slik ble rollen i utgangspunktet en naturlig funksjon. Hadde det blitt ansatt to andre guider, ville det kanskje ikke blitt den samme tette kommunikasjonen og samarbeidet mellom den andre guiden og meg. Men med en slik løsning ville det gitt mer oversikt og enklere å observere f.eks kommunikasjon fra utsiden. Fallgruven kunne imidlertid blitt at guider og gjester kunne følt seg som objekter og overvåket.

Samarbeidet mellom den andre guiden ble tett underveis og som en slags *medforsker* (op.cit.). Rollen som guide forutsetter en forventning om at guiden skal fungere som en leder for gruppen med gjester fra de ankommer Longyearbyen til de avslutter turen. Det er flere koder og praksis som skal fylles på en naturlig måte for å vekke tillit i yrkesrollen.

Hovedfokus var hovedinformanten som var guide på turen, hennes kommunikasjon med enkelte gjester, måten hun ledet gruppa på og hennes handlemåter. Underveis fikk jeg sjansen til å delta i en bjørnevakt sammen med en gjest og dermed innpass i en-til-en kommunikasjon med en gjest som var oppe to timer om natten for å passe på leiren. Dette for å teste ut deltakerperspektivet til gjesten både gjennom å være våken midt på natta og se etter isbjørn mens alle de andre sov og få innblikk i gjestens tanker og hva han valgte å gjøre under bjørnevakten. I tillegg fikk jeg observere om gjesten hadde lært noe eller reflektert over det som hovedinformanten hadde kommunisert.

Notater gjorde jeg diskret for det meste i teltet mitt om morgenen og kvelden. De fleste samtaler skjedde i leiren og det var det lettere å stikke seg vekk uten å påvirke gruppen. Alle intervjuer med hovedinformanten skjedde i messeteltet eller hennes telt uten at gjester var tilstede. Det er svært vanlig at gjester tar bilder på slike turer så det ble mange muligheter til å fotografere når de også gjorde det.

3.7 Intervjuguide, intervjuene og bearbeiding

Se vedlegg 3 for intervjuguide for de tre kvalitative intervjuene i 2011/12.

Se vedlegg 4 for spørreskjema for informantene.

I forprosjektet i 2010 ble det gjennomført fem intervju med hovedinformanten. Det første skjedde på kontoret i bedriften hvor hun jobbet sammen med en av hennes kollegaer. De tre

påfølgende intervjuene skjedde i leiren (ett intervju i hennes telt og to intervjuer i messeteltet) underveis på turen og det siste på kontoret til bedriften etter turen. Intervjuene med hovedinformanten skjedde på nøytrale steder eller steder hvor hun var kjent i arbeidssituasjon. Jeg forsøkte ”å time” intervjuene til tidspunkt hvor hun hadde tid til å prate (helst når gjestene hadde gått i teltet etter middag). Og samtalene skjedde i etterkant av situasjoner som jeg syntes var relevante for problemstillingen slik at hun fikk sagt hvordan hun tolket det som hadde skjedd.

Den ene gjesten som ble intervjuet var et spontant intervju rett i etterkant av at hun hadde fortalt hovedinformanten om hvordan hun hadde opplevd bjørnevakten om natten. Dette skjedde også i messeteltet og handlet om hennes opplevelse av bjørnevakten. Jeg tok opp alle intervjuene på bånd, lagret lydfiler på privat pc og har oppbevart alt materialet utilgjengelig for andre.

Generelt har jeg forsøkt å opptre objektivt i intervjusituasjonen og virket genuint interessert i hvordan de ulike naturguidene vektla *sine* fortellinger om hvordan de arbeider i forhold til gjester og isbjørn. Jeg oppsøkte alle informantene på deres hjemmebaner og opplevde at samtalene fikk flyt. Bortsett fra intervjuet på en kafè hvor det var litt forstyrrende med mennesker rundt. I løpet av intervjuene gjorde jeg bare kort notater med nøkkelord som informantene selv nevnte slik at jeg kunne gjøre oppfølgingsspørsmål som var relevante for problemstillingen. Jeg har erfaring med samtaleform fra jobbsammenheng hvor jeg snakker pasienter under oppstart av opphold på en rehabiliteringsinstitusjon om deres bakgrunn og motivasjon for oppholdet. Denne sjangeren av intervju kalles for ”motiverende intervju”. Intervjuene på Svalbard i 2010 var mer preget av å være utforskende og mer ”to go with the flow” enn strukturerte. Hovedfokuset var hvilke holdninger naturguidene har til isbjørn og det å handtere gjester og grupper i forhold til isbjørn.

Jeg har transkribert alle intervjuene selv i fullstendig form uten å kutte noe. I utgangspunktet hadde jeg tenkt å bruke en transkriberingsassistent men denne kunne ikke allikevel. I starten skrev jeg de direkte inn i word-dokumenter og de tre siste skrev jeg ved hjelp av programmet Transana. Jeg har brukt kodesystemet til Transana under arbeidet med transkriberingen. Her er en oversikt over de tegnene jeg har brukt i transkriberingen:

(.) = en kort pause i informantens tale

(...) = samtalen fortsetter og en del av fortsettelsen som ses som ikke relevant er klippet vekk.

- (tankestrek) = starten på en setning med muntlig tale.

(heh) = lyder av pust som kommer i samtalen.

STORE BOKSTAVER = framhever stemmebruken dersom den er intens.

Når det gjelder den språklige fremstillingen av teksten så valgte jeg å skrive norsk bokmål.

Unntak for dette er personlig pronomen for Hanna og Mathias som blir uttrykt som "æ" siden begge snakker nordnorske dialekter. Willem sine sitater er sitert på engelsk som er hans naturlige muntlige tale. Han fikk intervjuguiden på norsk på forhånd av intervjuet og sa han ikke hadde problemer med å forstå norske spørsmål men han foretrakk å svare på engelsk for å kunne ordlegge seg mer presist.

Når det gjelder anonymisering har jeg kodet informantenes utsagn i det videre arbeidet med teksten. Gjennom transkriberingen fikk jeg bearbeidet informantenes fortellinger og økt forståelsen min for deres syn på problemfeltet. Denne prosessen dannet også grunnlaget for det videre arbeidet med analysen. I arbeidet med analysen av data er det viktig ikke å "se" forutinntatte mønster eller tolkninger slik en gjerne gjør intuitivt for å skape orden i kaos. En annen utfordring er at triangulering av metoder kan gi inkonsistente observasjoner eller funn om samme fenomen. Dette kan gi mer komplekse forklaringer og ny innsikt. I denne masteroppgaven har jeg ikke lagt så mye vekt på observasjonene fra forprosjektet i 2010 annet at jeg har brukt observasjoner av at naturguiden faktisk interpreterte isbjørn for gjestene.

Det finnes flere alternativer for analyse av datamaterialet og en av tilnærmingene som er aktuell er å lage *cluster of act* (Miles & Huberman 1994). En aktuell kategorisering i dette arbeidet ble å identifisere de ulike verdiene som naturen hadde for naturguidene og hvilke verdifundament de hadde. På samme måte samlet jeg naturguidenes fortellinger om hvordan de interpreterer isbjørn. Intervjuguiden er tematisk lagt opp i samme kronologi som hovedproblemstilling og underproblemstillinger. Dette lettet arbeidet med analysen. Jeg brukte også aktivt veileder for masteroppgaven og informanten Hanna i prosessen. Dette gjorde jeg for å lettere kunne skille mellom informantenes *meanings*, aktuell teori, mine egne fortolkninger og eventuelt hvis jeg valgte å bruke mine egne erfaringer fra yrkesrollen som naturguide.

3.8 Forforståelse og selvrefleksjon

Begrepet *for-forståelse* er beskrevet av Hans-Georg Gadamer (i Gilje & Grimen 1995) og betyr de forutsetningene, forventningene eller fordommene som en forsker har innen et felt. For-forståelsen er utgangspunktet for forståelsen av et felt og kan deles inn i språk, begreper, trosoppfatninger og forestillinger og personlige erfaringer. Forforståelsen er ikke konstant men kan forandres i forbindelse med nye erfaringer som en gjør.

Her kommer en redegjørelse for mine erfaringer, verdier og fokus i problemområdet. Min *erfaring* på feltet fra tidligere startet i juni 2000 da jeg begynte å jobbe som naturguide og denne perioden varte mer eller mindre fast til november 2007 samt sommeren 2008. Som guide ledet jeg organiserte turer til fots, på bre, i havkajakk, på skuter, med hundespenn og på ski. I 2006 og 2007 var samboeren min Roger Fossøy, 12 hunder og jeg en fangstovervintring på Mushamna fangststasjon. I løpet av overvintringen observerte jeg 221 isbjørner men noen av dem var ”gjengangere” og ble talt flere ganger.

I løpet av dette året var vi i kontakt med flere turoperatører som kom forbi med ekspedisjonsbåter. På fangststasjonen hadde vi VHF-radio og lyttet på kommunikasjonen mellom ekspedisjonsbåtene som ofte handlet om å gi hverandre referanser til hvor de ulike hadde sett isbjørn slik at andre båter fikk hjelp til å oppsøke isbjørn. Dette er i gråsonen for hva som teknisk sett lovlig i forhold til Svalbardmiljøloven (2001) med tanke på å aktivt oppsøke isbjørn. Det er et tankekors at suksessfaktoren for en tur til Svalbard avhenger av om hvor mange isbjørner båten får se. Jeg vet av erfaring at det er ulike fokus på de ulike båtene avhengig av hvilken turoperatør som står bak, kapteinens holdninger til isbjørn og ikke minst ekspedisjonsledernes holdninger til hvor nært de kan gå isbjørn osv. Mine holdninger til dette temaet går kort fortalt ut på at jeg synes det er greit hvis en organisert gruppe på tur tilfeldigvis oppdager en isbjørn og observerer den på trygg avstand uten at isbjørnen blir forstyrret. Jeg har et ambivalent forhold til det å oppsøke isbjørn bevisst. Mine *verdier* innen feltet er at jeg er opptatt av sikkerhet, helse og føler ansvar og omsorg for både mennesker og dyr. Når det gjelder naturen så er den en venn som jeg både har respekt for og bruker i forbindelse med jakt, fiske og vedhogst. I teori om miljøfilosofi- og etikk kommer det frem at det er vanskelig å forene den kristne forvaltertanken om natur med tanken om å bevare villmark (Ariansen 1992). Selv har jeg forvaltet natur gjennom jakt, fangst, fiske og sankning av ved på Svalbard. Jeg har hatt et veldig nært forhold til naturen på Svalbard og opplever at isbjørnen har en verdi i seg selv. Likevel ville jeg kanskje ha tatt ut dyr (jaktet) dersom det var

overskudd av isbjørn og det fortsatt var åpent for jakt på isbjørn. På samme måte som jeg har fangstet noen polarrever der det har vært overskudd og den ikke har vært utrydningstruet. Etter årene på Svalbard har jeg blitt mer følsom for værforandringer og tenker mer på konsekvenser og sikkerhetsvurderinger både i yrkessammenheng og privat. Når det gjelder isbjørn så kjenner jeg gleden over den naturopplevelsen det er å få se isbjørn. Men på den andre siden forsøker jeg å unngå den og lære de bamsene jeg møter at mennesker er ikke er interessante. Dette har jeg gjort ved *ikke* å mate isbjørn, legge leiren på steder der det er mindre ferdsel av isbjørn, bruke snublebluss, hunder, gummislugs, knall og jage den over lengre strekninger for å skremme den vekk. Jeg har aldri vært opptatt av å fotografere isbjørn men har i slike situasjoner heller brukt tiden på å få den fortest mulig vekk. Dette for å unngå å måtte avlive isbjørn, ha sikkerhetsmarginer og for å slippe å måtte tilkalle hjelp eller måtte avbryte en tur/evakuere leir. I møte med utmagrede, gamle isbjørner har jeg vurdert å avlive de men dette er ikke lov og det ville blitt etterforskning i kjølvannet av en slik sak.

Når det gjelder mitt *fokus* under feltarbeidet på Svalbard så var det for det meste rettet på de ulike naturguidene jeg møtte, deres verdier og holdninger til isbjørn og hvordan de kommuniserte med gjester om isbjørn. I starten hadde jeg mye fokus på sikkerhet (våpenbehandling), så etter om naturguidene var varsomme eller respektfulle for naturen og hva de fortalte i rene ord om egne erfaringer og strategier. I hovedsak så jeg etter hvordan de kunne bruke guiderollen for å handtere gjesters ønsker å se isbjørn (eller redsel for å bli angrepet av isbjørn) på den ene siden og på den andre siden ikke forstyrre eller bryte regelverket om å oppsøke isbjørn. Dette er et etisk dilemma som jeg vil forsøke å dokumentere i masteroppgaven. Senere i de siste intervjuene var jeg mer opptatt av Hanna, Mathias og Willem sine verdier og holdninger til både naturen som helhet og isbjørn. Når det gjelder konteksten som naturguiden jobber i har jeg erfaring fra denne men jeg opplevde at det er ulike kulturer for sikkerhet og hva som er ”akseptabel guiding” i ulike firma. Min *forforståelse* for feltet kan sees på som både ressurs og hinder. En felle jeg forsøkte å unngå var å la mine egne jobbrutiner og vaner ikke påvirke hovedinformanten slik at hun ikke gjorde slik hun pleide å gjøre under forprosjektet.

3.9 Etikk

Se vedlegg 1: Informasjonsskriv, vedlegg 2: Samtykkeerklæring, vedlegg 4: Spørreskjema og vedlegg 5: Brev fra Norsk samfunnsvitenskaplig datatjeneste AS.

Når det gjelder etikk sier Kvale (2009) at et forskningsarbeid bør ta høyde for både den vitenskaplige verdien og en potensiell forbedring av den menneskelige situasjonen som utforskes. En motivasjon for å beskrive naturens verdier for naturguidens og deres interpretasjon av isbjørn er å kunne dokumentere naturguidens erfaring og handlinger. Denne yrkesgruppen er liten og flere aktive naturguider på sesongkontrakter som betyr lange arbeidsdager med mye ansvar og lite fritid i høysesong. Ved å dokumentere noen av de verdier og holdninger som finnes i problemfeltet kan dette kanskje være med å løfte statusen til yrket og gi nye perspektiver til debatten omkring bærekraftig turisme.

Alle informantene fylte ut skjema om samtykke i forkant av intervjuene. Det ble gitt muntlig informasjon til gjestene under forprosjektet før turen startet. De to gjestene som ble intervjuet henholdsvis underveis og etterpå gav også skriftlig samtykke. Skriftlig samtykke ble gitt fra de tre naturguidene som ble intervjuet i årsskiftet 2011/12 også.

Når det gjelder hovedinformanten Hanna sin situasjon i forbindelse med observasjon og intervju – var det hele tiden en vekting fra min side om hvordan summen av belastning eller positivt påfyll i form av nyttige samtaler om verdigrunnlag for guiding eller veiledning i friluftsliv. Jeg opplevde ikke at hovedinformanten kviet seg for situasjonen eller satte grenser for mine spørsmål. Nå kan det hende at dette henger sammen med at spørsmålet som ble stilt ikke var dypt kritiske eller støtende. Det menneskelige samspeillet i forprosjektet påvirket kanskje både informantene og meg. Forholdet mellom hovedinformanten og meg ble spesielt siden vi skulle samarbeide som kollegaer for første gang, vi kunne kjenne litt på hverandres meninger og holdninger samt diskutere hendelser underveis ut fra hver vår bagasje.

Hovedinformanten hadde en viktig erfaring fra før nemlig at hun selv hadde gjennomført kvalitative intervjuer i forbindelse med sin masteroppgave. Dermed hadde jeg mye nytte av å høre om hennes erfaringer i den sammenheng..

Videre i prosessen med datamaterialet var det viktig med lojal transkribering av uttalelser og at hovedinformantene fikk anledning til å uttale seg om produktet. Når det gjelder hvor dypt og kritisk meanings skal analyseres er dette en balansegang som vektet med tanke på eventuelle konsekvenser det kan ha for informantene selv om de er anonymiserte. Miljøet på Svalbard er lite og det kan være mulig for personer med interesse å tenke seg til hvem som er

intervjuet. Når det gjelder rapportering så har jeg vurdert hvilke mulige konsekvenser det kan ha for firma og informanter.

Kjernen i kvalitativ forskning er meningstolkning og det er viktig at informantens perspektiv blir fremstilt riktig. Gjennom en slik tilbakemelding fra informant kan også nye perspektiver komme til som en ny gren i den hermeneutiske sirkelen. Når det gjelder analysen og fortolkningen av data kan en *perspektivistisk subjektivitet* (Kvale 2010) vise mangfold av fortolkninger og åpne for nye perspektiver ved fenomenet.

Når det gjelder kontakt med informant sier Olesen at: ”*Relationships with participants lie at the heart of feminist ethical concerns*” (Olesen: 255 i Denzin 2005). Siden hovedinformanten Hanna i forprosjektet var en kvinne på tilsynelatende nesten samme alder, utdanningsbakgrunn og til dels faglige bakgrunn som min egen, betyr ikke at mine tolkninger av hennes utsagn er helt sannferdige. En konstruksjon av hennes mening i lys av teori kan forvrengte hennes opprinnelige intensjon med budskap. Derfor har jeg gitt henne tilgang på å kunne lese gjennom tolkninger av hennes utsagn før jeg publiserer masteroppgaven. På denne måten kan jeg sikre at informantens fortolkning av kontekst, observasjoner og utsagn blir kvalitetssikret. Willem og Mathias har også fått tilgang på de transkriberte intervjuene. Jeg har forsøkt å være kritisk til om jeg har påvirket informanter. Når det gjelder den fortløpende fortolkningen av kontekst og handlinger til informantene så har denne vært preget av min egen for-forståelse, holdninger og verdier for feltet. Dette kan ses både som en fordel og begrensning. Utfordringen var å se feltet med nye øyne selv om jeg handlet på ”autopilot” av gammel vane slik som jeg har gjort når jeg var aktiv naturguide. Begrensningene ligger i at jeg fortolker informantene ut fra egne verdi-standpunkter. Fordelen er at jeg kjenner feltet godt og da blir utfordringen å fortolke kritisk i forhold til teori.

Når det gjelder påvirkning av hovedinformanten Hanna så hadde jeg ikke møtt henne eller arbeidet i samme firma som henne tidligere. Jeg ringte henne opp på forhånd for å sjekke hennes innstilling til å bli med i prosjektet selv om hennes arbeidsgiver hadde sagt at vi skulle guide turen sammen. Dette for å sikre at hun var motivert og opplevde at hun kunne velge om hun ville delta.

Underveis i samarbeidet om turen med hovedinformanten forsøkte jeg å være ydmyk ovenfor hennes rutiner og praksis i møte med gjestene og jeg hadde hele tiden et blikk til henne for å følge opp hennes lederstil ovenfor gruppen. Det ble aldri noen store uenigheter, krangler eller tillitsbrudd oss i mellom som kollegaer og kommunikasjonen fungerte godt. Jeg lot

hovedinformanten lede an, støttet henne og utfylte lederskapet der det var behov. Og håpet at den strategien jeg valgte skulle gjøre at hun fikk vist seg fra en oppriktig side i sin guiderolle.

3.10 Kvalitetsdrøfting av materialet

Se vedlegg 5 fra Norsk samfunnsvitenskaplig datatjeneste AS (NSD) om ”Tilråding av behandling av personopplysninger”.

Reliabilitet i vitenskapsteorien sier noe om resultatet av forskning er pålitelig eller ikke.

Validitet stiller spørsmål om forskningen er gyldig og måler det den virkelige skal måle. Innen kvalitativ metode er *reliabilitet* aktuelt i forbindelse med intervju og transkripsjon av data fra intervju. Intervjuerens reliabilitet avhenger av om spørsmålene som stilles ikke er ledende og dermed ikke påvirker svarene. For å teste reliabilitet kan to ulike intervjuere stille de samme spørsmål og sjekke om det er samsvar i begge intervju. Det samme gjelder for transkripsjon der transkripsjonens intersubjektive reliabilitet vil kunne testes ved at to ulike forskere transkriberer et intervju og om det er ulikheter i fremstillingen vil det kreve en nærmere fortolkning. Det er viktig å være nøye på å gjøre nøyaktig gjengivelse av informanternes uttalelser og en bør sjekke en eventuell fortolkning av utsagn som kan misforstås.

Under de tre kvalitative intervjuene jeg gjorde med Hanna, Mathias og Willem i årsskiftet 2011/12 så undersøkte jeg feilkilder fortløpende. Jeg spurte for eksempel i intervjusituasjonen om jeg oppfattet svarene deres slik de hadde tenkt (falsifiseringsbestrebelse). I tillegg har jeg sendt utskrift til informantene slik at de har kunnet komme med innspill. Dessverre har jeg ikke fått noen slike innspill. Men jeg har hatt flere samtaler med Hanna gjennom arbeidet med analysen av hennes intervju og på den måten har jeg fått sjekket validiteten. En annen utfordring har vært hvor mye informasjon jeg skulle bruke om hver enkelt informant i beskrivelsen av de i kapittel 4 av oppgaven. Egenarten i problemstillingen tilsier at det er et behov for informasjon på en god del bakgrunnsopplysninger om den enkelte. I og med at problemfeltet kan oppfattes som ikke kontroversielt, har jeg valgt å la en del opplysninger som for eksempel utdanningsbakgrunn komme fram på tross av at anonymiseringen av informantene led noe av dette.

Bronfenbrenner (1976) kaller *feedback from informants* for *phenomenological validity* (gjengitt i Miles & Huberman 1994). På den ene siden sikres validiteten i oppgaven men på den andre siden vil det kanskje komme flere perspektiver eller vinklinger på de ulike temaene.

Kvale (2009) viser til en vid oppfating av validitet i forhold til observasjon der validiteten avhenger av om observasjoner faktisk reflekterer de fenomenene som undersøkes. Validering av kvalitativ forskning følger et prosjekt fra start til mål og vurderer gyldigheten i både teori, forskningsdesign, transkribering og analyse.

I forprosjektet mitt fra 2010 ble de viktigste valideringene å kontrollere funnenes representativitet, vurdere min innvirkning på informanter, trianguleringen av metoder som kunnen avdekke avvikende funn eller meanings og få feedback fra informantene. Jeg ville bruke forprosjektet for å sikre at videre undersøkelser ble logisk utledet fra relevant teori og kunne gi flere perspektiver på problemstillingene.

4 TRE NATURGUIDER PÅ SVALBARD

Dette kapitlet starter med en presentasjon av de tre naturguidene i utvalget for masteroppgaven. Så følger en fremstilling og drøfting av disse tre naturguidene sine verdifundament for deres friluftsliv og yrkesroller samt hvilke holdninger de har til naturen. Videre følger en fremstilling av om naturguidene opplever at de har noen moralske forpliktelser for naturen og en drøfting av naturguidenes forhold til moral og naturen. I den siste delen av kapitlet gjør jeg rede for hvordan naturguidene interpreterer isbjørn og en drøfting omkring dette følger til slutt. I hvert avsnitt har jeg valgt å utheve navnet på naturguiden (for eksempel **Hanna**) første gang den blir nevnt slik at det kan være lettere å lese seg til hvilken naturguide som blir fremstilt i teksten.

4.1 En presentasjon av Hanna, Mathias og Willem

De tre naturguidene som er intervjuet i masteravhandlingen har fått fiktive navn (Hanna, Mathias og Willem) fra Svalbards historie. I presentasjonen av dem har jeg valgt å legge vekt på kategoriene *oppvekst*, *hvilket forhold de har til natur og naturtyper*, *hvilke verdier naturen har for dem*, *utdanningsbakgrunnen deres*, *aktuell yrkesbakgrunn* og hovedtrekk i deres *interpretasjon* av isbjørn. Disse kategoriene er viktige for å danne seg et bilde av hvilket verdigrunnlag den enkelte naturguiden har og hvordan de interpreterer isbjørn.

Hanna: ”- Svalbard har trigget interessen for verdispørsmål og sårbar natur.”

Hanna kom til Svalbard første gang i jobbsammenheng for 11 år siden og er oppvokst i en by i Nord-Norge. Hun jobber som naturguide for en turoperatør som har base i Longyearbyen og er hovedinformanten under feltarbeidet (forprosjektet) for denne masteravhandlingen sommeren 2010. Av *utdanning* så har Hanna bakgrunn fra den norske veiledertradisjonen i friluftsliv på mastergradsnivå. Annen *yrkesbakgrunn* som hun har er fra salgsbransjen av sports- og friluftsutstyr. Hun har også jobbet innen restaurant- og servicebransjen.

Hanna sier at hun føler seg som en *del* av naturen men at:

” æ skulle mange ganger ønske at æ følte meg mer i ett med naturen enn æ kanskje gjør. Fordi (.) og det tror æ handler om at æ har hatt sånn veldig bredt forhold til natur. Æ har hatt veldig mange forhold til natur på forskjellige plan og forskjellige tider i livet. Sånn at æ føler nok at æ er (.) at æ ofte kan være veldig sånn inn og ut i naturen.” (Hanna)

Hennes *forhold til naturen* er forankret allerede i barndommen da hun vokste opp med både sjø, fjell og skog. Hanna kommer fra en familie der friluftslivsinteressen er høy og hun beskriver *oppveksten* som aktiv med både turer i pulk og en jaktkoie på fjellet som var sentral. Hun er mest glad i skiturer både privat og på jobb og har en forkjærlighet til Svalbards flora. Bestefaren til Hanna overvintret på en radiostasjon på en øy i Barentshavet på 1950-tallet og hun ser på han som en mentor for sin friluftslivsinteresse. Hun beskriver bestefaren som genuint opptatt av årstider, fugler og dyreliv som har preget hennes interesser for naturen. Og så sier hun at *verdigrunnlaget* hennes er mye likt med bestefaren sitt. De er begge to jordnære og hun føler seg tryggere i fjellet enn i skogen. Når det gjelder Hanna sin *interpretasjon* av isbjørn så setter hun fokuset på sikkerhet for gruppen høyest men at hun ikke skaper frykt hos gjestene for dyret. Når det gjelder de direkte sitatene av Hanna i fortsettelsen av dette kapitlet så blir hun gjengitt med personlig pronomen ”æ” (entall og subjektform) mens resten av teksten er i bokmål. Dette valgte jeg for å understreke litt av hennes nordnorske identitet. Jeg valgte ikke å

Hanna Resvoll-Holmsen
(1873 – 1943) fra Vågå var botaniker, vitenskapskvinne, fotograf, naturverner og lyriker. Hun deltok i 1907 som botaniker på Fyrst Albert I av Monacos ekspedisjon, og ble dermed den første kvinnelige norske forsker på Svalbard. Et av hennes verker er ”Om fredning av Svalbards plantevekst” (1926). (Norsk Polarinstittutt 2012).

transkribere intervjuene fullt ut på dialekt på grunn av anonymisering og skrivetekniske utfordringer.

Mathias: ”-Mennesket er bare en liten del av naturen.”

Mathias sier det er en tilfeldighet at han valgte å reise til Svalbard for å arbeide som naturguide. Men dragningen mot Svalbardnaturen har han hatt siden ungdomsalderen og det er 24 år siden han hadde sin første tilknytning gjennom utdanning til øygruppen. Han forteller at vinteren alltid har vært hans arena med interessen for friluftsliv, ski og scooter.

Utdanningsbakgrunnen til Mathias er innen naturforvaltning (Cand. Agric) og i det norske forsvaret. Også han jobber for en turoperatør i Longyearbyen men ikke for den samme turoperatøren som Hanna. Av tidligere *yrkesbakgrunn* så har han virket i naturoppsyn og naturforvaltning. Når det gjelder hvilken *verdi naturen* har for Mathias så sier han at:

”Naturen for meg er sånn balsam for sjela og rekreasjon.”

(Mathias)

Faren til Mathias er en veidemann som har delt all sin kunnskap med ham under *oppveksten* i en liten bygd i Nord-Norge. Det å være veidemann betyr at naturen er en høstingsplass. Men Mathias forteller at han selv godt kan være på tur uten mål om å fylle fryseboksen med fisk, kjøtt eller bær. Han deler likevel natursynet til sin far og den gleden det er å være ute, noe som er viktig for ham.

Mathias kommer fra en sjøsamisk familie og han er vokst opp med både sjø og høyfjell. I voksenalder liker han *naturtypen* som er enda mer bratt og alpin enn den han vokste opp med i barndommen. Han er opptatt av at friluftslivet kan starte rett utenfor der man bor i de nære naturområdene og han jobber frivillig for å øke ikke-motorisert ferdsel blant lokalbefolkningen i Longyearbyen. En av hans mange interesser innen naturguideyrket er læren om økosystemer og det å se sammenhenger i naturen. Han sier at han har et avslappet forhold til forbruk av friluftslivsutstyr og ikke bruker mye penger på dette. Han beskriver at naturen er en arena for trening og rekreasjon men sier at det også finnes noen større *verdier* for ham. Som det med opplevelsen av fjell og snø som er viktig i hans

Balthazar Mathias Keilhau
(1797-1858) fra Gjøvik gjorde viktige geologiske, paleontologiske og botaniske observasjoner, samt viktige observasjoner av pomorenes fangststasjoner på Svalbard i 1827. Ekspedisjonen varte i seks uker og blir kalt den første virkelige vitenskapelige ekspedisjonen til Svalbard. (Norsk Polarinstitut 2012).

friluftsliv. Og så sier han at det er naturen som styrer oss (menneskene) i utgangspunktet og ikke omvendt. Spesielt sitter opplevelsen av orkan i kroppen hans og han forteller at han har vært ute i dårlig vær og berga livet. Man er aldri så liten som når orkanen slår til og det eneste du kan gjøre er å overleve, sier han. Han mener at det er naturen som styrer mennesket og man kan ikke overvinne den.

Mathias legger vekt på riktig informasjon og faktaopplysninger når det gjelder *interpretasjon av isbjørn*. Han sier at det er alltid mennesket som skal vike for isbjørnen.

Når det gjelder de direkte sitatene av Mathias i fortsettelsen av dette kapitlet så blir han gjengitt med personlig pronomen ”æ” (entall og subjektform) mens resten av teksten er i bokmål. Dette valgte jeg for å understreke litt av hans nordnorske identitet. Jeg valgte å ikke transkribere intervjuene fullt ut på dialekt på grunn av anonymisering og skrivetekniske utfordringer.

Willem: ”-The wild nature of Svalbard is medicine for the human spirit.”

Willem er den naturguiden med lengst fartstid (37 år) på Svalbard i utvalget og han kan gjerne kalles en pioner. Han hadde allerede tilknytning til øygruppen da den organiserte turismen skjøt fart tidlig på 1990-tallet. Det var da han startet et eget firma som tilbød lengre ekspedisjoner med hundespenn. Willem er ikke norsk, men kommer fra et annet europeisk land. Han har også bakgrunn i *oppveksten* fra et annet kontinent som har påvirket hans tilnærming til naturen. Som barn levde han blant annet blant urfolk i en eksotisk *naturtype*.

Når det gjelder forvaltning av naturen på Svalbard og menneskets *forhold til natur* så sier han at:

”I do not believe Svalbard can be fully protected by administration alone (rules/regulations). There is no spiritual, ethical or philosophical claim to insight of wild nature by the Norwegian authorities on Svalbard. The problem is that most of us do not consider ourselves to be a part of nature.”
(Willem)

Av *utdanningbakgrunn* så har han 2-årig journalistikkfag fra college samt at han har vært med og arrangere ulike symposium for blant annet

Willem Barentsz
(ca. 1550-1597)
fra Nederland
var navigatør,
kartograf og
oppdager. Han er
kreditert for å ha
oppdaget
Svalbard i 1596
under en
ekspedisjon som
hadde som mål å
finne
Nordøstpassasjen
og en
handelsvei til
Kina.
(Norsk
Polarinstitutt
2012).

dypøkologi. Av annen yrkesbakgrunn så har han jobbet utenlands i en militær stilling. Willem sitt *forhold til naturen* er sterkt og han sier at han bevisst formidler respekt for vill natur gjennom sin personlighet. Og han sier at denne respekten for vill natur ikke er en selvfølge men heller en mangel i vår vestlige del av verden.

Når det gjelder Willem sin *interpretasjon av isbjørn* så legger han sine personlige erfaringer med isbjørn og en følelse av ærefrykt til grunn for denne.

Jeg har valgt å gjengi Willem sine sitater på engelsk som var det naturlige språket å kommunisere med ham på.

4.2 Naturguidenes verdifundament og deres holdninger til naturen.

Formålet med intervjuene var å få i gang en samtale om naturguidenes verdifundament og deres egne meninger om temaet. Et verdifundament kan lett sees på som flere elementer for eksempel uttalte verdier, reflekterte holdninger eller bevisste handlingsvalg hos naturguidene. Her kommer **Mathias** først ut med sitt svar på hvilke verdier naturen har for ham:

”Men naturen for meg det representerer det æ kaller for balsam for sjela. Så der er rom for rekreasjon, treningsfasiliteter (...) men også rom for opplevelser og utfordringer (...).” (Mathias)

I første omgang har helt klart naturen en rekreasjonsverdi personlig sett for Mathias. Videre sier han at opplevelser og utfordringer er viktig. Han sier også at når han tenker på naturen på Svalbard så tenker han på både fjell, snø og (natur)opplevelse. Men han slår raskt over til at han også har litt større verdier i sitt verdifundament:

”Men, men i tillegg til de her tingene så kommer det jo litt større verdier som innbefatter at mennesket er bare en liten del av naturen. Og at det er naturen som gir menneskene muligheten til å overbefolke, verden (heh) og utnytte de her ressursene. - Ja på en god eller dårlig måte. Alt ettersom.”
(Mathias)

Han sier også at naturen har en egenverdi og at dette er selvsagt siden han har bakgrunn fra naturforvaltningen. Mathias har et mål om at alle gjester som kommer til Svalbard skal få en grunnleggende utdanning av naturguiden. Og at disse gjestene blir gode miljøambassadører

når de kommer hjem. Når jeg ber ham utdype hvorfor mennesket bare er en liten del av naturen så svarer han at:

”Nei, nei det er i utgangspunktet, altså, det er naturen som styrer oss. Altså tror vi som jo mennesker flest at vi kan styre alt, men men (.). Og det er også kanskje et grunt svar, men min (.). æ har jo vært ute i relativt dårlig vær og berga meg, men. Man er aldri så liten som når orkanen slår til og det eneste du kan gjøre er å berge deg sjøl eller overleve. Og fremdeles (er) æ klar over at det er veldig smalt, æ skulle tatt (et) sånn filosofisk, Arne Næss, Arne Næss-svar her men det, nei. Livet er bare en liten del av naturen.”

(Mathias)

Mathias er klar på at livet bare er en liten del av naturen. Han sier at mennesket ikke kan styre naturen men må føye seg etter den. Slik jeg tolker meningen i budskapet hans så er denne følelsen hans av ydmykhet for blant annet naturkraften vind. Å føle at naturen er så kraftfull at han bare tenker på å berge livet sitt, oppleves sterkt for han.

Et av hovedpoengene til **Willem** er at den bevaring eller beskyttelse av naturen som finnes i dag ikke er forankret i annet enn lover og regler. Han etterlyser en annen type innsikt og et natursyn for å skape en mer helhetlig bevaring av naturen. Selv så vektlegger han muligheten han har for å påvirke gjester som kommer til Svalbard til å vise *ærefrykt* for isbjørn.

Videre beskriver Willem Svalbardnaturen som selvregulerende (cybernetics) og ikke-kaotisk men heller ordnet på en vakker måte av naturlovene. Han er inspirert av både akademisk og filosofisk tilnærming til naturen samtidig som han er opptatt av ulike naturfolks livsstil og har en åndelig tilnærming til naturen:

”I am inspired by the spiritual values of ancient Africa. I have taken these values with me to Svalbard. Words can not describe my respect for the lifestyle of the original Kalahari Bushman.” (Willem).

Willem sier det er vanskelig å beskrive hvilke verdier naturen har for ham med ord under intervjuet. Hans verdier er internalisert og han sier at livsstilen til et spesielt urfolk i Afrika er en del av hans tenke- og væremåte.

Willem synes også at det er viktig at naturguiden skal utvikle et individuelt ansvar for naturen. Og han mener den beste måten naturguiden kan gjøre dette på er å være ute i naturen over lengre tid (på egen hånd) uten kontakt med sivilisasjonen. Det var på denne måten han selv utviklet seg til å bli naturguide gjennom flere år med egne erfaringer i friluftsliv fra Svalbard.

Willem sier han er inspirert av et afrikansk naturfolk sine verdier som han beskriver har en åndelig tilknytning til landet og naturen. Noe av denne åndeligheten finner han igjen hos samiske sjamaner sitt forhold til naturen. Og når det gjelder turismen på Svalbard så sier Willem at den mangler en etisk eller filosofisk retning utover den lovgivning som Miljøverndepartementet har. Han er også kritisk til de turoperatørene som har etablert seg og der eierne bare har fokus på størst mulig økonomisk utbytte av firma. Willem forteller at han har avslått samarbeid med slike operatører flere ganger. For han er en av de viktigste verdiene på en organisert tur at gruppen ikke skal være avhengig av andre (som for eksempel det å ha behov for å tilkalle hjelp utenfra) og det å være selvforsynt med utstyr og proviant som trengs.

Hanna beskriver sitt eget verdigrunnlag på en kritisk og selvreflekterende måte. Hun stiller spørsmål til om hun faktisk har et verdigrunnlag slik som hun ønsker at det skal være:

”Altså verdigrunnlaget mitt er nok litt komplekst tror jeg. For æ er også (.) ser også på naturen som en kjempe utfordrer. Æ har utrolig respekt for naturen. Kanskje også mer enn æ skulle ønske noen ganger. Æ skulle ønske at æ tok litt lettere på det noen ganger. Og kunne utfordre meg sjøl litt mer i forhold til naturen da. I stedet for å bare la den utfordre meg på en måte. (...) Noen ganger har æ tenkt at den (respekten) er litt sånn slitsom fordi at man kunne hatt mer utforskertrang. Altså (en) litt mer beseirende følelse hadde vært godt. Men igjen, da hadde kanskje verdigrunnlaget mitt vært helt annerledes? Kanskje æ da hadde sett helt annerledes på natur? Det vet æ jo ikke (.)” (Hanna)

Slik jeg tolker Hanna så stiller hun spørsmål til om den respekten hun har for naturen er fremmede eller hemmende for henne. På en måte skulle hun ønske at utforskertrangen var større enn respekten for naturen. Og så reflekterer hun over at i så fall ville ikke en slik ”beseirende følelse” være riktig for henne sett ut fra det verdifundamentet hun faktisk har.

Videre sier hun at dette fleksible *forholdet hennes til naturen* gir utslag i hennes handlingsvalg når hun driver med friluftsliv. Hun skulle noen ganger ønske at hun hadde mindre respekt for naturen og mer utforskertrang. Når det gjelder den realiteten at hun jobber i turismen på Svalbard så sier hun at dette er et paradoks når det gjelder hennes verdigrunnlag som naturguide. For det å arbeide på Svalbard har trigget hennes interesse for verdispørsmål og sårbar natur. Hun sier at i og med at hun jobber i turistbransjen (som sett utenfra kan oppfattes som belastende på naturmiljøet) så er hun forsiktig med å fronte bastante miljøutsagn og meninger om naturvern.

På spørsmålet om naturen kan ha verdi i seg selv så svarer Hanna at:

"Æ er jo ganske opptatt av at naturen skal ha en egenverdi for mennesket. Æ synes jo at (.) naturen skal ha en egenverdi. Altså at man skal være litt forsiktig ihvertfall - eller (.) Kanskje man skal være obs på at man ikke bare bruker natur som instrumentell verdi da." (Hanna)

Hun sier også at det er vanskelig å lage et definitivt skille mellom egenverdi og instrumentell verdi. For eksempel mener hun at naturen kan både ha en egenverdi og instrumentell verdi for ett og samme menneske som både setter pris på naturen og bruker den som middel for å oppnå bedre helse gjennom mosjon.

Siden Hanna var hovedinformant under feltobservasjonene i forprosjektet til denne avhandlingen i 2010, har jeg størst datagrunnlag om hennes verdifundament. Av observasjoner som gjelder hennes verdifundament så følger det nå noen observasjoner. Hun har en gammel fjellanorakk fra sin bestemor som hun bruker på tur med gjester og forteller om denne at den er verdifull for henne selv om det ikke er goretex eller siste skrik. Likevel er hun godt oppdatert på utstyrfronten og har blant annet nye, private stegjern og annet kostbart turutstyr. Hanna brenner for å lære gjestene om Svalbards flora og hun liker at naturen er uberørt. Blant annet observerte jeg at hun under en vandring rev ned en liten varde av stein som noen andre hadde satt opp. Hun er generelt opptatt av de individuelle samtalene hun har med gjester om det å være i naturen over lengre tid. Hun holder kontakten med gjester per e-post eller på sosiale medier i etterkant av turer og får mange positive tilbakemeldinger fra gjester. Disse tilbakemeldingene går ofte på at gjestene sitter igjen med noe *mer enn bare*

naturopplevelsen og at ferien til Svalbard har vært noe betydningsfull og lærerikt i livet deres. Selv sier Hanna at hun ønsker at hennes gjester skal sitte igjen et helhetsperspektiv på verden.

Mine personlige erfaringer med andre naturguider på Svalbard sine verdigrunnlag er varierte. Eksempler på verdier som kan komme til uttrykk hos den enkelte kan være valg av bekledding, utstyr, hvilke ferdselsformer som guiden utøver, deres livsstil og hvordan de formidler naturen for sine gjester. Jeg tolker dette problemfeltet som at faktorer som utdanning, interesser og hvor lang fartstid den enkelte naturguiden har, avspeiles i deres verdigrunnlag. Jeg opplever det slik at de naturguidene jeg har kjennskap til som har utøvd denne yrkesrollen over lengst tid er mest dedikerte til naturen på Svalbard. Naturguider som er tidlig i sine karrierer er kanskje mest opptatt av å få oppleve mest mulig spektakulære turer selv og få se det meste av øygruppen. Dette kan sikkert være en drivkraft for mer erfarne naturguider også men for å være motivert for denne jobben over tid så tror jeg at den enkelte må ha særskilte interesser innen friluftsliv som gir mening for dem på det personlige plan.

4.3 Drøfting av naturens verdier og naturguidenes holdninger.

I forrige avsnitt ble naturguidenes verdifundament fremstilt. Jeg opplevde gjennom intervjuene med informantene og senere i arbeidet med analysen at tidvis fløt betydningene av begrepene verdifundament, verdier og holdninger litt over i hverandre. Derfor har jeg fremstilt meningene til informantene kronologisk i forhold til begrepsbruken i intervjuguiden. I denne drøftingsdelen blir svarene til informantene diskutert i forlengelse av innholdet i deres utsagn.

De begrepene som brukes innledningsvis i kapittel 2 når det gjelder definisjoner av aktuelle verdier deler først skogen av verdier i to kategorier som er *sosiale* versus *økologiske verdier* (Parker & Avant 2000). Når det gjelder økologiske verdier som beskriver naturens verdier så er *estetiske verdier*, *egenverdi*, *instrumentell verdi* og *iboende verdi* (Ariansen 1992, Stryken 1994) sentrale verdier for dette.

Sosiale verdier som naturen kan ha for naturguider er for eksempel *rekreasjonsverdi* (Ariansen 1992). Naturguiden kan også ha en *verdiopplevelse* i kraft av sin yrkesrolle og finne en *egenverdi* i friluftslivet (Tordsson 2006). Videre hevder Tordsson at veiledning i friluftsliv gjenspeiler de dypeste verdiprioriteringer i en veileders handlinger. Jeg velger å tolke at yrkesrollen til naturguiden kan sammenlignes med den norske veilederrollen i friluftsliv og at verdiprioriteringer er sentralt også for naturguiden.

I fortsettelsen vil jeg drøfte naturguidenes verdifundament i forhold til aktuelle typer verdier i etiske teorier som dette berører. Dette avsnittet kaller jeg "Verdier". Videre vil jeg beskrive holdningene som naturguidene har til natur ut fra deres internaliserte verdier som nettopp er holdninger (Ariansen 1992). Dette avsnittet er "Holdninger".

4.3.1 Verdier

Når det gjelder verdifundamentene hos naturguidene i utvalget så fant jeg ulike perspektiv hos alle tre. Slik jeg har tolket intervjuene så har jeg funnet ut at Mathias og Hanna har sterke sosiale verdier i tilknytning til naturen. Willem har flere økologiske verdier.

Mathias mener at rekreasjonsverdien i naturen er viktigst for ham. Spontant sier han at det er det personlige utbyttet (balsam for sjela) han har av å være i naturen som er viktigst. Og dette kan kalles en rekreasjonsverdi ifølge Ariansen (1994). Natur som rekreasjon utgjør en faktor for å balansere livet til Mathias som har hatt et nært forhold til naturen gjennom hele sitt liv. Han sier at siden han er utdannet naturforvalter så har naturen en egenverdi for ham. Han er også opptatt av den verdien som naturopplevelsen har for både ham selv og gjester. Her tolker jeg det som at naturopplevelsen er verdifull for både ham og gjester som han guider. Arbeidet som naturguide og gleden over å tilrettelegge for at andre mennesker (både gjester og lokalbefolkningen i Longyearbyen) skal få ta del i friluftslivet på Svalbard, blir for Mathias en viktig (og sosial) verdi. Ifølge Tordsson (2006) er det nettopp denne egenverdien i friluftsliv som kan være sentral i dette perspektivet.

Som tidligere nevnt i kapittel 2 så er Christoffersen (1994) kritisk til at ingen ting har verdi i seg selv, hvis ikke mennesket tillegger det verdi ut fra sine opplevelser. Men Mathias sier at han også har overordnede verdier som gjelder naturvern og respekt for natur. Dette viser at Mathias som naturguide har et vidt spenn av verdier som strekker seg fra hans subjektive naturopplevelser til hans engasjement over at gjester som kommer til Svalbard skal bli gode miljø-ambassadører.

Hvis vi holder fast ved Christoffersen (1994) sitt syn på opplevelser og verdier så hevder han at også utilfredsstillende opplevelser kan ha en verdi i seg selv. I denne settingen kan det for eksempel være at man mister en vott i vinden eller ikke får se en isbjørn som er et mål for turen. Da kan det likevel være verdifullt å ha opplevd at naturen på Svalbard er så krevende at det å miste en vott kan bety forfrysning eller glede over en reservevott. Om en gjest blir skuffet over å ikke ha fått oppleve isbjørn så kan naturguiden likevel ha fått formidlet viktige perspektiver på isbjørnens endrede livsvilkår, dens sårbarhet og det barske klimaet.

Christoffersen (op.cit.) påpeker også at det er verdifullt å verdsette kvaliteten i det sosiale samværet i opplevelsen. Dette kan for eksempel være fellesskapet i en gruppe og følelsen av mektigheten i naturen som Willem snakker om senere i kapitlet.

Hanna sier at naturen har en egenverdi og det samme gjelder for Mathias. Men hun snakker ikke så mye med gjestene om naturvern som det Mathias gjør. Å se på naturen som at den har en verdi i seg selv (som en egenverdi og at den er et mål i seg selv) er en økologisk verdi. Videre synes hun det er viktig at naturen ikke blir brukt som en instrumentell verdi. Hanna er den eneste i utvalget som har en slik mening.

Willem synes å være mest tydelig på de økologiske verdiene som naturen har for ham. Ingen av informantene snakker direkte om identifisering med naturen eller at naturen hadde en iboende verdi. Men beskrivelsene Willem gir av sitt forhold til natur og de spirituelle aspektene ved dette kan tolkes dit hen at han identifiserer seg med natur. Men han syntes det var vanskelig å forklare dette med ord under intervjuet. For hans verdier er basert på et naturfolks livsstil og nødvendigheten av sjølbergning. Slik jeg personlig har opplevd Willem så har han et verdigrunnlag som er synlig i den enkle livsstilen hans og hele profilen i hans bedrift som er gjennomsyret av hans filosofi.

Når det gjelder nærheten til natur og identifisering med natur så sitter jeg igjen med et inntrykk av at Mathias bestemt avviste at han hadde et slikt forhold. Hanna var heller ikke inne på denne tanken. Men Willem var tydelig på sitt spirituelle og veldig nære forhold til natur. Han er den eldste informanten i utvalget og har internasjonal bakgrunn når det gjelder oppvekst og yrkesliv.

4.3.2 Holdninger

Ifølge Per Ariansen (1992) kan *holdninger* bety et ”sett av internaliserte verdier”. Jeg tolker verdifundamentene til de tre naturguidene som en del av holdningene deres til natur og at verdiene deres er internaliserte. Med dette mener jeg å oppfatte at det ikke er stor avstand mellom de verdiene som informantene forteller om og de holdningene de har til natur som kommer frem under observasjon (av Hanna) og intervjuene. Holdninger til natur kan også sees i sammenheng med den naturoppfatningen som finnes i samfunnet og i samtiden ifølge Hegge (1993). I denne sammenheng er begrepet *handlinger* ikke viet noe oppmerksomhet men i noen av funnene så kommer det eksempler på handlinger selv om spørsmål om dette

ikke kommer fram i intervjuguiden eller problempresiseringene. Likevel er selvfølgelig handlinger et viktig begrep i denne sammenheng.

Kort oppsummert så sier **Hanna** at hun har mer respekt for naturen enn hun skulle ønske noen ganger og at dette har en sammenheng med hennes verdifundament. **Mathias** mener at mennesket bare er en liten del av naturen og at det er naturen som styrer alt. **Willem** har en livsstil som er inspirert av naturfolk og han føler et individuelt ansvar for naturen.

Jeg tolker holdningene hos de tre informantene som til dels sammenfallende og synes de er interessante i forhold til denne avhandlingens problemstilling. Den respekten eller ærefrykten for naturen som de alle tre beskriver sier noe viktig om deres verdier og holdninger til naturen. Hvis disse holdningene er styrende for naturguidenes interpretasjon av naturen så er de i tråd med et miljøetisk perspektiv.

Et annet viktig moment er at det viser at disse tre naturguidene kjenner sine egne verdier i møtet med gjesten og dennes verdier. Pond (1993) sier at det er spesielt viktig at en guide som møter gjester med ulik kulturbakgrunn er bevisst sitt eget ståsted når det gjelder verdier. Det er viktig at guiderollen blir tolket ut fra et selvreflekterende forhold til egne verdier i møte med gjestenes verdier som kan være ulikt fra naturguiden sitt natursyn.

Til sist i denne drøftingen av verdier og holdninger til naturen vil jeg oppsummere de tre naturguidene sine oppfatninger av naturen. Både Mathias og Hanna sier at naturen har en egenverdi som kan tolkes i lys av Tordssons (2006) påstand om at det finnes en egenverdi i friluftsliv og veiledning i friluftsliv av gjester. Hanna har et moderne og fleksibelt forhold til natur i den betydning at hun opplever at hun veksler mellom å gå *inn* og *ut* av naturen som har hatt ulik betydning for henne gjennom livet.

Mathias fokuserer på ett forvaltningsansvar for naturen hvor det er viktig at turistnæringen på Svalbard må drive sporløs ferdsel samt at cruiseturismen sommerstid må følge mer standardiserte ”guide-lines” for varsom ferdsel når det gjelder kulturminner og dyreliv. Disse holdningene viser et ansvarlig engasjement for miljøet. Mathias ser for seg at det verste som kan ramme naturen på Svalbard er et oljeutslipp i forbindelse med at nye oljefelt skal bores i Barentshavet.

Willem har en livsstil basert på verdier som han er sosialisert inn i under oppveksten blant naturfolk. Hans spirituelle forhold til natur kan minne om Hegge (1993) sin beskrivelse av naturoppfatning i mytisk tid hvor mennesket følte slektskap med naturen og at den var besjelet.

Naturen har ikke bare sosiale eller personlige verdier for de tre naturguidene i utvalget. De har alle et overordnet syn på at naturen er større enn mennesket, den har en egenverdi eller en kraft som man skal møte med ærefrykt. Ingen av naturguidene har noe ønske om at naturen skal utnyttes eller styres av teknologi. Likevel er det et paradoks at de arbeider i en næring som baserer seg på at gjester tar lange flyreiser for å komme til Longyearbyen. Det er en ressurskrevende infrastruktur på Svalbard hvor blant annet forsyninger må fraktes over lange distanser og all elektrisitet produseres av kull eller diesel som er ikke-fornybare ressurser.

Det finnes sannsynligvis ulike holdninger eller verdistandpunkter til natur i forskningsfeltet. De mindre turoperatørene på Svalbard er gjerne privateide bedrifter som drives uten statlige tilskudd eller innflytelse. Alle turoperatører forholder seg til retningslinjer og lovverk fra Miljøvernedepartementet. Noen større operatører har eierinteresser som er internasjonale eller deler av større konsern. Dette kan påvirke verdiplattformene til de ulike turoperatørene. Ikke minst på grunnlag av at virksomhetene må ha en viss omsetning for å overleve rent økonomisk.

Hvilke verdier som formidles i markedsføring av Svalbard har jeg ikke sett nærmere på i denne masteravhandlingen. Det er likevel åpenlyst at det skapes en forventning hos gjesten om å få oppleve uberørt natur og et eksotisk dyreliv. For tiden lanseres også egne ”klimacruise” hvor gjester kan booke seg plass på en større cruisebåt. Vel om bord kan egne forelesere fortelle om klimaendringer og effekter som det har på naturen. Gjestene gjør observasjoner av isbjørn fra båten og kan på ilandstigninger med egne øyne observere isbreens tilbaketrekning. Dette fokuset som klimacruise har berører viktige verdispørsmål. Blant annet debatten om klimaendringene er menneskeskapte eller ikke og hva som må gjøres for å verne naturen.

4.4 Naturguidenes moralske plikter for naturen

I den første delen av dette kapitlet har jeg beskrevet de tre informantenes verdifundamenter og i en forlengelse av dette skal jeg nå se på deres moralske plikter for naturen. Begrepet moralske plikter har jeg tidligere beskrevet i kapittel 2.

Først vil jeg gjøre rede for hva de tre informantene svarte på dette spørsmålet. Videre kobler jeg inn aktuell teori, fortolkning og drøfting i det neste avsnittet.

Hanna synes det er vanskelig å svare på om hun har noen moralske plikter for naturen. Hun tenker på settingen med seg selv (som naturguide og en gruppe med gjester) og sier at det er et dilemma at gjester flest kanskje ikke har noe reflektert forhold til naturen. Så hvis hun skal plukke ut en endring som er viktig for framtida så vil hun at folk flest og oljebransjen skal få et nærmere forhold til naturen, bli mer kjent med den og til og med bli mer i takt med naturen. Hanna er også opptatt av at medias framstilling av klimakrisen har vært viktig for å bevisstgjøre mennesker på klimaendringer som faktisk skjer. Hun sier likevel at det største dilemmaet er om gjestene hennes lærer noe for livet av å ha vært på ferie på Svalbard:

”Er det å se sårbar natur - er det riktig? Er det riktig å reise til Nordpolen før den smelter for å se hvor mye isen ha smelta og hvor mye isbjørnen sliter?(...) Æ er liksom ikke så sikker på om det har en sånn langsiktig virkning da på mennesker. Tror du det?” (Hanna)

Hanna stiller et åpent spørsmål om naturopplevelse som gjestene har på Svalbard kan føre til en mer naturvennlig livsstil hos dem på sikt. Dette kan bli et viktig forskningsspørsmål for framtida. Hun får svar fra Mathias som har som mål at gjestene skal bli gode miljøambassadører når de kommer hjem. Han ønsker også at gjestene idealistisk sett skal komme hjem som bedre og mer reflekterte mennesker når det gjelder miljøvern.

Når det gjelder de moralske relasjonene mellom naturguidene og naturen så kommer det frem flere interessante utsagn. La oss høre fra hverdagen til **Mathias** om hvilke handlingsvalg han synes er viktig på det personlige plan. På spørsmål om Mathias hadde noen eksempler på plikter for naturen så svarer han at resirkulering er vanlig. Han hevder at menneskene er flinke til å kaste, men at dersom:

”(...) vi kan resirkulere x antall plastflasker eller glassflasker eller noe sånt. Så gir det jo en (.) det går litt på forpliktelse, men det gir MEG en god følelse når æ kan bidra til å vite at naturen blir LITT saktere nedbrutt. Eller oppbrukt.” (Mathias).

Mathias forteller at hans bidrag til å sortere søppel og sørge for at flaskene blir resirkulert går litt på det å føle seg forpliktet. Slik jeg tolker det så er plikten til dette sekundær og at det er

den gode følelsen det gir ham som er viktigst. Dette følelsesmessige engasjementet til informanten kan styre den moralske handlingen som resirkuleringen er. Denne handlingen med å sortere søppel har en positiv konsekvens for naturen og for Mathias som sier at han kan påvirke naturen positivt. Et paradoks er likevel at han ikke sier noe om å redusere forbruket av plastflasker eller glassflasker med tanke på at disse flaskene fraktes med båt fra fastlandet til Svalbardbutikken. Flasker til resirkulering må også fraktes tilbake på samme vis. Dette eksempelet til naturguiden viser likevel en konkret handling og troen på at egen innsats for miljøet nytter.

Willem sier at han har moralske plikter for naturen på samme måte som for andre mennesker. Dette tolker jeg som at han på en måte sidestiller sitt forhold til naturen med menneskelige relasjoner og at han oppfatter at både mennesker og naturen har moralsk status. Videre har Willem et nært forhold til dyr som han lever med og bruker i yrket som naturguide. Disse relasjonene til både andre mennesker, naturen og dyr handler om moral for informanten som er seg sitt ansvar bevisst når det gjelder både menneskelig omsorg og naturvern. Når det gjelder relasjonen mellom både naturguiden, gjestene og naturen så forteller Willem at han på slutten av alle turer har et bestemt ritual. Han snakker først om at gjestene har betalt penger til både turoperatøren og naturguiden. Men at gjestene selv er blitt ”betalt” med en unik opplevelse som naturen har gitt dem. Så stiller han et spørsmål til gjestene:

”What then is Nature’s reward for giving you such a worthwhile experience?” -Nobody usually answers. ”Well if you are not giving a reward to nature, are you exploiting this wonderful environment because you are giving nothing back?” -No answer, though a heated discussion usually follows. ” (Willem).

Dette kanskje litt uventede spørsmålet sier Willem at han stiller til *alle* gruppene han guider. Han spør altså gjestene om det er sånn at de utnytter naturen fordi de ikke gir noen belønning tilbake til naturen. Denne typen spørsmål tolker jeg som at han vil få gjestene til å reflektere over sitt eget verdisyn. Slik jeg har forstått Willem så er hans syn på forholdet mellom mennesket og naturen basert på at mennesket føler ærefrykt for naturen. Videre er han opptatt av naturfolks vaner for å ofre, be eller danse i takknemlighet for naturens grøde som kan være godt fiske eller lignende. Jeg oppfatter det som at Willem mener gjestene hans mangler denne

evnen til å føle ærefrykt eller ikke finner det naturlig i sin forståelse av naturen. Han mener også at det er viktig at både naturguiden og gjestene viser ærefrykt (eng. awe) for naturen. Men han går lengre enn dette og sier at den enkelte naturguiden i framtida må ta et individuelt ansvar for naturen. Jeg tolker dette ansvaret som beslektet med moralske plikter og at det er en del av holdningen som naturguiden har for naturen. Et slikt ansvar for naturen kan gjennomsyre handlinger, holdninger og verdier. Dette er noe som jeg tar videre til neste avsnitt og drøfting.

4.5 Drøfting av naturguidenes forhold til moral og naturen

Når det gjelder aktuell teori om dette temaet så er i utgangspunktet begrepet *moralske plikter* hentet fra miljøetikken ved Ariansen og Wetlesen (1994) som ser på moralske relasjoner mellom mennesket og øvrig natur. I en ikke-antroposentrisk oppfatning av miljøetiske handlingsvalg vil man kunne si at naturen (og deler av naturen) har en moralsk status. Mennesket som en moralsk aktør har en moralsk plikt til å sette seg inn i hvilke konsekvenser menneskets handlinger har for naturen. På den måten kan mennesket handle moralsk riktig for naturen. En moralsk plikt kan være forankret i verdifundamentet hos den enkelte naturguiden. Naturguiden kan da gjennom sin yrkesrolle praktisere at mennesket bør ta hensyn og vise respekt for naturen og dyrelivet på Svalbard. En moralsk plikt kan både omfatte handlinger, holdninger og følelser for naturen hos naturguiden. Videre sier handlingsvalg og handlinger hos naturguiden noe om slike plikter eventuelt er internalisert. Naturguiden kan handle ut fra at den har kunnskaper om naturen og ikke nødvendigvis bare være varsom for naturen ut fra en pliktfølelse.

Jeg har et inntrykk av at spørsmålet om moralsk plikt for naturen ble oppfattet svært ulikt av de tre informantene. Svarene deres spenner fra å beskrive en konkret handling (kildesortering) til refleksjoner omkring det er moralsk riktig å legge til rette for turisme i en så sårbar natur som det Svalbard har. Willem mente også at det ikke bare var naturguiden som burde ha plikter for naturen men at gjestene kunne utfordres til å gi noe tilbake til naturen.

Slik jeg tolker alle de tre naturguidene i utvalget så sier at de *ikke* stiller seg *over* naturen. De kan synes å dele et ikke-antroposentrisk perspektiv på naturen og ser seg selv som *deler* av naturen. Ingen av de opplever at de har et herredømmeforhold over naturen eller har holdninger til at de kan kontrollere naturen.

Mathias sitt konkrete eksempel (kildesortering) på en moralsk plikt skiller seg litt ut fra de andre to informantene. De reflekterer mer over det overordnede forholdet til naturen og hva som er moralsk riktig av mennesker å tenke om (eller gjøre for) naturen på Svalbard.

Mathias var tydelig glødende engasjert over sin egen handlekraft som han brukte til å gjøre naturen en tjeneste med positiv konsekvens. Han hadde også en idealistisk oppfatning av at dersom gjestene bare fikk kunnskaper nok hos naturguiden så kunne de reise videre i verden som gode miljøambassadører.

Hanna var bekymret over at gjestene hennes kanskje ikke gjorde noen endringer til en mer naturvennlig livsstil etter et møte med sårbar natur og konfrontasjon med klimaendringer. Hanna sin ambivalens viser at hun ikke har troen på at gjester endrer seg selv om de har sett virkninger av klimakrisen på nært hold. Mens Mathias har en intensjon om at gjestene kan endre seg til det bedre. I en gjesteundersøkelse for Svalbard som turistdestinasjon av Enger (2011) kommer det fram at gjestene er svært godt fornøyd med naturguidens kompetanse om natur og miljø på Svalbard (score 4,3 av 5 mulige). Men naturguiden får lavere score (3,2) når det gjelder å inspirere til miljøvennlig handling når gjestene kommer hjem. I denne analysen ser jeg alle tre informantene har gode kunnskaper om natur og miljø. Mathias ser ut til å være den som vektlegger mest på inspirere til miljøvennlige handlinger hos gjesten.

Willem har et reflektert forhold til sine moralske plikter for naturen og et nært forhold til dyr. Dette sammenfaller med noe av essensen i Schweitzers etiske teori om *ærefrykt for livet*:

”Ærefrykt for livet og medopplevelsen av andre veseners liv er noe stort og avgjørende betydningsfullt for verden.” (Schweitzer 1975:24)

Schweitzer beskrev også en ”indre tvang” som det moralske mennesket kunne føle som hadde en forbindelse med denne ærefrykten. Oversatt til engelsk så er *ærefrykt* det samme som ”awe” (eng.) og nettopp dette ordet bruker Willem for å beskrive sin tilknytning til naturen og respekten for den.

Willem mener også at naturguiden må ta et individuelt ansvar for naturen og dette finner jeg gjenklang hos Næss (1996) som ytrer det samme. Så ifølge Willem er en moralsk plikt å vise ærefrykt for natur og det er på denne måten han viser sine gjester hvor viktig det er å gi noe tilbake til naturen. Hegge (1993) tolker menneskets naturoppfatning fra mytisk tid som at man skal vise takknemlighet for det som naturen gir av grøde. Jeg tolker det slik at det er en sånn

type takknemligheten Willem spør etter blant sine gjester. Dette vitner i så måte om et gjensidig forhold mellom naturen og mennesket.

En fellesnevner for de tre naturguidene i utvalget for denne masteroppgaven er at de uttrykker reflekterte tanker omkring deres moral i forhold til naturen. Som jeg har nevnt i kapittel 2 så mener Næss (1996) at naturguiden bør vise dyp respekt for alle former for liv. Han sier også at det er viktig at naturguiden sine handlinger er basert på en slik filosofi slik at man ikke blir fristet til å bryte prinsippet om å ferdes varsomt i naturen. Disse synspunktene fra Næss kan sies å være nært knyttet til naturguidenes moral i deres relasjoner til naturen.

Mine erfaringer fra Svalbard er at de fleste naturguidene (selv kaller de seg bare ”guide”) som er aktive har en bred kunnskap om blant annet sporløs ferdsel og hvordan de skal vise varsomhet for dyrelivet. Det er vanskelig å si om dette springer ut fra den enkelte naturguidens kunnskaper, deres evne å vise ansvarlighet for naturen eller deres moral.

4.6 Naturguidenes interpretasjon av isbjørn

I dette avsnittet vil jeg fremstille de tre naturguidenes svar på de to siste problempresiseringene fra kapittel 1 om interpretasjon. Her kommer først en seleksjon av informantenes svar på hvordan de interpreterer isbjørn for gjester. Det andre spørsmålet er om de gjennom interpretasjon forsøker å skape engasjement for miljøsaker. Under observasjon og intervju så har jeg brukt ordene ”å fortelle”, ”formidle” eller ”guide” om isbjørn og *ikke* ordet ”interpretasjon” i samtalene med naturguidene. Det er min tolkning av interpretasjon som en didaktisk metode som gjør at jeg fremstiller deres utsagn i en kontekst om interpretasjon. De tre naturguidene hadde ikke et bevisst forhold begrepet interpretasjon med unntak av Hanna som har lest en del om dette i etterkant av undersøkelsene. Hun er oppmerksom på at interpretasjon blir brukt som teori i fremstillingen av hennes formidling av isbjørn.

Under forprosjektet sommeren 2010 observerer jeg **Hanna** og hvordan hun interpreterer isbjørn. Allerede når gruppen kommer med båt til fjæra og leirplassen så forbereder Hanna gjestene på isbjørnfaren. Hun forklarer at terrenget rundt teltene (som er satt opp på forhånd) må undersøkes for å kunne forsikre seg mot at ingen isbjørner gjemmer seg i området før de kan komme inn i leiren. Gjestene holder seg rundt de to skyss-båtene mens Hanna går med rifle en runde rundt, ser etter spor og skaffer seg oversikt. ”Ingen bamse her! – Nå kan dere komme opp til leiren” sier hun.

Hver natt er gjestene med på en bjørnevaktordning for å holde utkikk etter isbjørn. Hanna interpreterer hvordan isbjørn kan komme svømmende fra fjorden og eller snike seg innpå leiren fra morenehaugene som omgir teltene. Rundt bålet om kveldene så forteller hun blant annet om nordnorske fangstmenn som isbjørnkongen Henry Rudi. Gjестene vil gjerne høre om hennes erfaringer med isbjørn og hvor store sjanser det er for at de skal få se en isbjørn her ved Sveabreen i august måned. Noen av de kvinnelige gjestene er engstelige for at bamsen skal komme og de ønsker ikke å sitte bjørnevakt den første natten. Men etter en overnatting i telt blir de mer frampå og tar sin tårn når de får være to og to damer sammen oppe om natten på sin bjørnevakt. En morgen er en gjest sikker på at hun så en isbjørn i vannet om natten. Til sin store skuffelse oppdaget hun at det bare var et lite stykke isfjell som hadde kalvet fra brefronten. Gjesten sier at hun aldri ville forestilt seg at dyret kunne komme svømmende på den måten hvis ikke Hanna hadde interpretert dette.

Under både feltobservasjonene og intervjuene med Hanna så viser hun til at det er viktig med en strategi om ikke å hause opp stemningen slik at gjestene blir engstelige eller redde for isbjørn. I det siste intervjuet med Hanna så forteller hun fra en tur hun ledet sommeren 2011 rett etter isbjørnangrepet som rammet en 17 år gammel britisk gutt¹⁵ som mistet livet:

”MEN poenget med den historien var bare at når vi kom ut i felt, så dreide mye av samtalen seg om isbjørns sårbarhet. Og det synes æ var så fantastisk, at det ble ikke en sånn der super, fryktinngytende, forferdelig, grusom, horribel (stemning), sant? Sånn som det gjerne blir fremstilt i media.” (Hanna)

Hanna sier at hennes interpretasjon av isbjørn gjorde at hennes gjester var ikke bare var opptatt av at gutten hadde mistet livet. (Noen moralske aspekter ved dette temaet skal jeg ta opp i neste avsnitt). Eller at gjestene blir paralyserede av frykt for å overnatte i telt eller delta på bjørnevakt om natten. Men de reflekterte også over at isbjørnene er sultne om sommeren og har problemer med å finne mat. Hanna og gruppen så en isbjørn på denne turen og hun opplevde at gjestene hadde omsorg for dyret selv om de var engstelige for at den skulle

---

¹⁵ 5. august 2011 ble den britiske gutten Horatio Chapple drept av en isbjørn mens han lå i et telt i nærheten av Von Postbreen på Svalbard. Gutten deltok på en organisert tur med den britiske organisasjonen British Schools Exploring Society (Kvile 2011).

oppsøke dem. Hun sier at hun ikke bruker provokasjon som virkemiddel for å skape miljødebatt eller engasjement for isbjørn. Hanna sier at cirka halvparten av interpretasjonen hennes av isbjørn er basert på informasjon og faktaopplysninger. Hun bruker også aktivt historiefortelling i sin formidling for å sette all kunnskapen (som for det meste er ny for gjestene) inn i en kontekst som de kan kjenne seg igjen ute i naturen.

Mathias sier at han baserer nittini prosent av sin interpretasjon av isbjørn på informasjon og at han gjerne forteller om dyret i pausen underveis på tur med gjester.

På spørsmålet om han interpreterer isbjørn med pasjon eller som informasjon så svarer han:

”det er (et) litt vanskelig spørsmål for isbjørn spesifikt det er informasjon. Altså æ har ikke noe sånn (.) æ elsker ikke isbjørn eller (.) på noen måte. Æ har ikke noe sånn dyrevern- innstilling til isbjørn. Æ ser for meg den som en maskot- art i den her klimakampen akkurat nå. Nei, svaret er informasjon”
(Mathias)

Han sier at det er rundt to prosent av alle tilreisende gjester til Svalbard som får se isbjørn. Skulle gjesten få øye på en isbjørn så bruker Mathias stillhet som virkemiddel for at gjesten skal få ta inn over seg denne naturopplevelsen. Videre sier han at hele guideyrket sett under ett er pasjon for ham men ikke selve interpretasjonen av isbjørn. Mathias verken skremmer gjester med isbjørnfare eller forsøker å provosere gjester til å bli mer miljøbevisste.

Willem har ikke tall på hvor mange hundre isbjørner han har observert gjennom sine 37 år på Svalbard. Han har hatt nærkontakt med flere bamser under sine sledeturer med hundespann. En gang måtte han avlive en isbjørn som gikk til angrep på den ene hunden. Om denne episoden sier Willem at det kan hende isbjørnen opplevde stress og plager av å bli jaget av et menneske på samme måte som isbjørn selv påfører for eksempel sel smerte under sin jakt. På spørsmål om hvordan han som naturguide interpreterer isbjørn så har Willem en strategi for dette. Han sier at:

”I prefer to influence visitors to Svalbard by emphasizing the sense of awe, and majesty and wonder of these beautiful animals (polar bears) – not dry facts.” (Willem)

Han forsøker bevisst å påvirke gjestene til å føle ærefrykt for isbjørn og baserer ikke sin interpretasjon av isbjørn på fakta men heller følelser. Han bruker sitt kroppsspråk og sin erfaring på å underbygge en slik tilnærming til isbjørn. Willem mener at gjester som har besøkt Svalbard kan bli gode ambassadører. De vil etter ferien sin kunne fortelle at Svalbard har en nesten uberørt natur som vi må bevare og vise respekt for. Han sier også at:

”I like to emphasise that experiencing wild nature, including bears, is a meeting with a power that is greater than ourselves.” (Willem)

Dette er et utsagn som viser hans spirituelle forhold til natur og hvordan han interpreterer isbjørn med ydmykhet. Willem sier at han har erfart at enkelte gjester også opplever disse følelsene etter et møte med isbjørn.

4.7 Drøfting av interpretasjon av natur og isbjørn

I denne drøftingen tar jeg for meg to av Tilden (2007) sine prinsipper om interpretasjon. Det ene prinsippet går ut på at interpretasjon bare er basert på informasjon men verken er informasjon eller instruksjon alene. Denne didaktiske metoden formidles som en pasjon med kjærlighet til blant annet naturen som interpretasjonen foregår i. Tilden sier at i interpretasjon så er provokasjon et viktig virkemiddel for å få gjesten til å søke mening i seg selv og ta del i turen som en med-oppdager sammen med naturguiden. Tildens prinsipp stammer fra 1957 men Knudson, Cable og Beck (2003) viser til at provokasjon fortsatt er aktuelt innen interpretasjon i moderne tid.

Det andre prinsippet til Tilden (2007) er at naturguiden gjennom interpretasjon kan skape engasjement hos gjester for å verne om natur. I begrepsavklaringen for avhandlingen i kapittel 1 gjengir jeg dette prinsippet om interpretasjon: *”Through interpretation, understanding; through understanding, appreciation; through appreciation, protection.”* (Tilden (2007:65). Jeg velger å tolke “protection” (eng.) som vern av natur eller engasjement for miljøraker.

La oss se på de to prinsippene i forhold til beskrivelsene som naturguidene gir av sine oppfatninger. **Hanna** anslår at cirka halvparten av det hun interpreterer om isbjørn er basert på faktakunnskaper (informasjon). Hun provoserer ikke gjester med tanke på miljøvern for å få gjestene til for eksempel å velge en mer miljøvennlig livsstil. Hanna mener at hun har

innflytelse på gjestene og får dem til å tenke over at isbjørnen er sårbar i forhold til klimaendringer. Lite sjøis sommerstid gjør mattilgangen vanskelig for isbjørn som ikke finner nok sel som er hovedføden dens. Jeg tolker Hannas interpretasjon av isbjørn som helt klart å være basert på informasjon. Hun er tydelig på at det er viktig for henne å få frem hvor sårbar isbjørnen er og dette kan vitne om en viss pasjon. Eller i hvert fall et engasjement for isbjørnen. Her kommer jeg med noen betraktninger om de etiske forholdene rundt fremstillingen av sitatet til Hanna i forrige avsnitt om isbjørnens sårbarhet da en engelsk gutt mistet livet i den fatale tragedien i august 2011. Isbjørnen ble til slutt avlivet av en av lederne for speidergruppen. Hanna setter på ingen måte isbjørnens liv over den engelske guttens liv. Hennes filosofi er å unngå en konfrontasjon mellom isbjørn og mennesker så langt det er mulig. I min tolkning av Hannas synspunkter så synes jeg det er et interessant fenomen at hun fokuserer på isbjørnens sårbarhet. Spesielt når jeg av erfaring selv vet at en av de største redslene en naturguide kan ha er at en gjest skal bli angrepet av en isbjørn eller på en annen måte komme i livsfare på en organisert tur.

Mathias sier at 99 prosent av det han forteller om isbjørn er ren informasjon men at selve jobben som naturguide ser han på som en pasjon. Det er ingen tvil om at det ligger mye pasjon i relasjonen Mathias har til naturen på Svalbard. Denne turgleden formidler han også til sine gjester. Mathias mener at isbjørnen blir fremstilt som en maskot-art i klimakampen. Jeg tolker utsagnet til Mathias om isbjørn som maskot-art som relevant for drøftingen. For Stirling (1990) tillegger isbjørnens popularitet blant mennesker en positiv effekt med tanke på vern av arten. Men for Mathias tolker jeg at isbjørnen som symbol på global oppvarming blir redusert til en maskot for en kamp om økonomiske midler til f.eks forskning. Eller at medias fremstilling av global oppvarming misbruker isbjørnens popularitet og tjener økonomisk på dette. Mathias ser ingen grunn til å provosere gjester for at de skal bli det han kaller ”gode miljøambassadører” som er et av målene hans gjennom sitt virke på Svalbard.

Willem ønsker også at gjestene skal bli gode ambassadører for det han kaller Svalbards nesten uberørte natur. Han har et følelsesmessig engasjement for isbjørn som han ser som en større, spirituell kraft som er større enn mennesket selv. Han avviser at hans interpretasjon av isbjørn inneholder bare tørre faktakunnskaper om dyret. I det tidligere avsnittet i dette kapitlet om moralske plikter for natur sier Willem at han spør gjestene rett ut om de bare utnytter

naturen på Svalbard siden de ikke gir naturen noe tilbake. Dette kan tolkes som en provokasjon for å få gjestene til å reflektere nærmere over sine relasjoner til naturen. Det å få se en isbjørn gir Willem en følelse av ærefrykt på lik linje med den følelsen som Schweitzer (1952) ønsker at mennesket skal ha for natur. Willem sier at han ønsker at gjestene skal empatisere denne ærefrykten for isbjørn som han mener er et storslagent dyr. Det med å føle ærefrykten på (eller i) kroppen er noe han beskriver at gjester først kan uttrykke selv etter at de virkelig har sett dyret og da på relativt nært hold. Han forteller at denne følelsen de sitter igjen med da er ærefrykt. Noen ganger tolker han at gjestene føler ren frykt for et dyr som er stort, farlig og majestetisk. Denne strategien til Willem om å ha mest fokus på følelser i interpretasjon av isbjørn skiller seg ut fra de to andre informantene. De to andre informantene baserer sin formidling mer på faktakunnskaper og historiefortelling.

Når det gjelder interpretasjon av natur så tolker jeg at denne didaktiske metoden til en viss grad kan beskrive de tre ulike naturguidene sine strategier for formidling av isbjørn. En observasjon fra forundersøkelsen i 2010 viser at en gjest brukte Hanna sin beskrivelse av isbjørns atferd da denne gjesten satt bjørnevakt om natten. Dette viser at naturguiden også interpreterer isbjørn for gjester som aldri har sett dyret før. Faktakunnskaper om isbjørn, formidling av sikkerhetsregler, fortellinger om isbjørnmøter som de selv har opplevd og naturguidenes kroppsspråk i møtet med bamsen er viktige deler av deres interpretasjon. Et viktig aspekt som Tilden (2007) påpeker er at *"To be nature minded is more important than being nature wise"*. Jeg tolker empirien som at stillheten som Mathias bevisst bruker, Hannas samtale om isbjørnens sårbarhet og Willem sitt tydelige kroppsspråk i møtet med isbjørn er viktige uttrykk i deres interpretasjon.

Jeg vil til slutt i denne drøftingen trekke frem et av prinsippene til Tilden (2007) som ikke er nevnt i problempresiseringen i kapittel 1. Likevel kan dette prinsippet være relevant å trekke inn her. Dette prinsippet i teorien til Tilden går ut på at interpretasjon av naturen ser naturen som en helhet og ikke i deler. Når det gjelder interpretasjon av isbjørn så tolker jeg det slik at isbjørn bare er en del av naturen som helhet. Det betyr at en balansert interpretasjon av natur sidestiller for eksempel sel, polartorsk og plankton med isbjørn.

Det spesielle med å drive med friluftsliv på Svalbard er nettopp isbjørnfaren. Jeg har hørt utallige historier fra gjester og turfolk som kommer til isbjørnland for første gang og hvordan

de har opplevd at de må tilpasse sitt friluftsliv for nye sikkerhetshensyn. Noen av disse menneskene som jeg har snakket med får ikke sove om natten fordi de ligger ”på ank” og lytter etter isbjørn eller fremmede lyder. Andre mennesker er ikke fortrolig med verken våpenbehandling eller våpenkulturen som preger Longyearbyen. Derfor blir de usikre på å drive friluftsliv på egen hånd. Naturguiden kan på sin side som leder for organiserte turer på Svalbard, kan interpretere isbjørnens atferd og disse nye, ukjente momentene for førstegangsgjester i isbjørnland.

Turistnæringen på Svalbard er kommersiell og det kan stilles et kritisk spørsmålstegn til om denne utnytter isbjørnfaren for å øke sin økonomiske omsetning. Statistikk over antall mennesker som er blitt drept av isbjørn viser at i tidsrommet 1971-2005 ble 4 personer drept i slike konfrontasjoner (Keyser 2009). I 2011 ble en britisk gutt drept i følge Kvile (2011) så det er totalt 5 personer som siden 1971 har mistet livet. I tidsrommet 1971-2005 ble til sammenligning 116 isbjørner drept i konfrontasjoner med mennesker. Med tanke på hvordan antallet gjester til øygruppen har hatt en sterk økning (Sysselmannen 2010) siden turismen skjøt fart på 1990-tallet så er det fortsatt ikke flere personer som blir drept av isbjørn. På en annen måte kan man tolke dataene slik at det kan være den organiserte turismen sin fortjeneste at ikke flere mennesker blir drept.

Å kjenne til isbjørnens atferd og hvordan man skal forebygge konfrontasjoner mellom isbjørn og menneske er en viktig del av yrkesrollen til naturguiden. Min erfaring er at det er av stor betydning for suksessfaktoren på en organisert tur at naturguiden er trygg på sine egne ferdigheter for å håndtere et møte med isbjørn. Ingen møter med isbjørn er like fordi den er et uforutsigbart rovdyr som kan utgjøre en potensiell livsfare. Slik jeg ser det er fortellingene naturguiden interpreterer om isbjørn, hvilke holdninger naturguiden viser ovenfor isbjørn og kroppsspråket til naturguiden i møtet med isbjørn avgjørende faktorer for hvilke verdier og holdninger til naturen som formidles.

5 KONKLUDERENDE OPPSUMMERING OG VEIEN VIDERE

I dette siste kapitlet kommer først en oppsummering av tendenser i materialet som jeg har samlet inn. Så følger en konklusjon for hovedproblemstillingen og problempresiseringene i masteroppgaven. Videre ser jeg på tendenser i materialet og veien videre med tanke på hvilke spørsmål i problemfeltet som kan være aktuelle i fremtiden.

5.1 Tendenser i materialet

Hovedproblemstillingen for masteroppgaven er ”En studie og drøfting av hvilke verdier naturen har for tre naturguider og hvordan de interpreterer isbjørn”. De tre naturguidene i utvalget oppgir at de har ulike, personlige verdifundament for sine yrkesroller. I de enkelte verdifundamentene deres finnes både *sosiale* og *økologiske verdier*. Her følger først en samling av alle de *sosiale verdiene* som naturen har for de tre naturguidene i utvalget. Dette er: rekreasjonsverdi, naturopplevelsen som verdi, egenverdi i friluftsliv og formidling av friluftsliv, naturen har en spirituell betydning og verdier fra spesielt naturfolk som den ene naturguiden har integrert i sin guiderolle og i sin egen livsstil.

De *økologiske verdiene* som naturen har for naturguidene blir nevnt som: at naturen har en egenverdi, naturen må ikke brukes som en instrumentell verdi, naturverntanken (gjestene skal bli gode miljøambassadører) og naturens spirituelle verdi som kan tolkes å være beslektet med en iboende verdi.

Disse ulike verditypene spenner over et bredt spekter og kan tolkes som at de er personlige for den enkelte naturguiden. På samme tid som verdifundamentene deres er grunnlaget for deres utøvelse av yrkesrollen som naturguide.

Når det gjelder naturguidenes *holdninger* til naturen så er disse oppsummert i korte trekk: respekt for naturen, ærefrykt for naturen, syn på at mennesket er bare en liten del av naturen og den ene naturguiden sier han føler et individuelt ansvar for naturen. Videre sier en annen naturguide at naturforvaltning er viktig, cruiseturismen må følge standardiserte ”guide-lines” for varsom ferdsel i naturen og hans største bekymring for miljøet er at et oljeutslipp kan ramme øygruppa i forbindelse av utbyggingen av oljefelt i Barentshavet. Alle de tre informantene sier at de opplever seg selv som en del av naturen. Dette kan tolkes som at de

ikke har noe herredømmeforhold til naturen og deler et biosentrisk natursyn. Dette er et komplekst tema og jeg har ikke lagt vekt på å analysere deres natursyn i detaljer.

Når det gjelder hvilke *moralske plikter* naturguidene oppfatter at de har for naturen så svarer de: en moralsk plikt er å vise ærefrykt for natur (det er på denne måten den ene naturguiden viser sine gjester hvor viktig det er å gi noe tilbake til naturen). En annen naturguide sier at man kan påvirke gjester til å bli gode miljøambassadører når de kommer hjem. Et av funnene her var en ambivalens hos den tredje naturguiden som ikke tror på at gjester får en mer naturvennlig livsstil etter å ha vært på ferie på Svalbard.

Når det gjelder naturguidenes *interpretasjon* av isbjørn så kommer det frem at den ene naturguiden baserer sin interpretasjon på 50 % informasjon om isbjørn og resten er historiefortelling. Hun vektlegger også det å skape forståelse hos gjesten for isbjørnens sårbarhet. Et annet viktig moment for denne naturguiden er at det er viktig å ikke skremme gjester slik at de blir redde for isbjørn.

Den neste naturguiden baserer sin interpretasjon av isbjørn på 99 % informasjon. Han har ikke noen dyrevern- innstilling til isbjørn. Dessuten ser han på isbjørn som en maskot-art i klimakampen. Hele guideyrket oppleves som en pasjon for ham. Det å interpretere om isbjørn oppleves ikke som en pasjon for den samme naturguiden.

Den tredje naturguiden ønsker å påvirke gjester til å føle ærefrykt for isbjørn. Han baserer sin interpretasjon av isbjørn på følelser fremfor informasjon. Videre sier han at han bruker sitt eget kroppsspråk for å underbygge sin interpretasjon av dyret. Han vil formidle at det å få møte en isbjørn er et møte med en kraft som er større enn mennesket selv. Han føler ærefrykt og respekt i slike møter med naturen.

Disse ulike funnene av verdityper, moralske plikter og interpretasjonen av isbjørn viser et mangfold av menings i problemfeltet. Hovedtendensen er at alle de tre naturguidene har et reflektert forhold til sine egne verdifundamenter. De er også bevisste på sitt moralske forhold til naturen. Tendensen for interpretasjon av isbjørn er at den enkelte naturguide individuelt har ulik grad av informasjon i sin fortolkning av isbjørn. Det er også stor variasjon i innholdet og grad av følelser i interpretasjonene av isbjørn.

5.2 Konklusjon

I denne er oppgaven forsøker jeg ikke å drøfte didaktiske emner men heller belyse yrkesrollen som naturguidene i utvalget utøver ved hjelp av teori om interpretasjon, naturfilosofi og miljøetikk.

De tre naturguidene i utvalget har sine personlige verdifundament for sine yrkesroller. De verdiene som naturen har for den enkelte kan tolkes som å ha sammenhenger med naturguidenes oppvekstmiljø, utdanning, erfaringer og personlighet. Når det gjelder de tre naturguidenes holdninger til naturen så inneholder de respekt for naturen, at naturen styrer mennesket og hvor viktig det er at naturguiden selv føler et ansvar for naturen. I følge Hegge (1993) kan holdninger sees på som en følge av naturoppfatninger og informantenes fortellinger sier hvordan de personlig oppfatter naturen. Når det gjelder det med å ta personlig ansvar for naturen så finner jeg gjenklang i Næss (1996) sine synspunkter på guiderollen. Når det gjelder veiledning i friluftsliv så sier Tordsson (2006) at veiledningen er de dypeste verdiprioriteringer. Ut fra Tordsson sitt perspektiv kan man se hvor tette sammenhenger det er mellom handling og verdier i yrkesrollen til naturguiden.

Et av resultatene i denne masteroppgaven er den bredden av naturens verdier som ble funnet hos de ulike informantene. I følge Pond (1993) så er viktigheten stor av at naturguiden er reflektert over sine egne verdier. For i møte med gjester med ulik bakgrunn og oppfatninger av natur er det viktig at naturguiden kan fortolke gjestenes verdigrunnlag.

Miljøbevisste holdninger og verdier er viktige for den yrkesrollen som naturguiden utgjør men det er bare gjennom handlinger at de kan få en betydning for miljøet. Viken (2004) hevder at det moralske engasjementet hos ansatte i reiselivsnæringen på Svalbard er viktig for om turismen skal bli mer miljøvennlig. Viken sier at dette moralske engasjementet er en forutsetning for miljøvennlig handling. Hos Enger (2010) kom det frem at gjester oppfattet det slik at guider på Svalbard hadde stor kunnskap om natur og miljø. Guidenes evne til å inspirere til miljøvennlige handlinger ble vurdert som svakere. Denne oppgaven forsøker ikke å generalisere naturguiders evne til å inspirere gjester til miljøvennlige handlinger. Det oppgaven imidlertid viser er at to av informantene var opptatte av at gjester skulle bli mer bevisste på vern av sårbar natur. Den tredje var ambivalent til dette fokuset. Med tanke på at turismen på Svalbard kan sies som å være en ekstra belastning på naturen er dette fokuset svært aktuelt. Naturen må bære belastningene av økt turisme som blant annet genererer

flytrafikk, utslipp fra cruisebåter, økt forstyrrelse for dyrelivet og mer frakt av forsyninger til øygruppen.

Jeg anser Tilden (2007) sin teori om interpretasjon av naturen som godt egnet til å analysere naturguidenes fortolkning av isbjørn. Dette fordi teorien om interpretasjon har et grunnleggende syn på at naturvern er målet ved interpretasjon. Det var et interessant funn at de tre naturguidene hadde svært ulike strategier for sine interpretasjoner. Et problem med dette temaet er imidlertid å skille mellom fenomenene redsel for isbjørn og respekt for naturen. Det kan lett oppfattes som at de to fenomenene til tider i naturguidenes fremstillinger flyter over i hverandre. To av naturguidene var imidlertid klare på at de var opptatt av isbjørns sårbarhet med tanke på klimaendringene. Naturguiden med naturforvaltningsbakgrunn anså isbjørn som en maskot i det han kalte klimakampen. De tre naturguidene var altså av ulike oppfatninger omkring dette temaet.

Et annet funn når det gjaldt interpretasjon av isbjørn var at de to norske naturguidene interpreterte isbjørn i forbindelse med historiefortelling av den tradisjonelle isbjørnfangsten. Likevel viste begge de norske naturguidene til at de hadde respekt for isbjørn og ville unngå å komme i en farlig situasjon der de måtte avlive den. Denne formidlingen til de norske naturguidene viser at det er problematisk å utelukke begrepet kultur i forbindelse med interpretasjon. De nære relasjonene mellom natur og kultur blir tatt opp hos Faarlund (1991) som beskriver forholdet.

5.3 Veien videre

I naturvitenskaplig forskning og massemedia har det vært et økt fokus på klimaendringene i Arktis og på Svalbard de siste årene. Dette kan tolkes som å få ringvirkninger for den kommersielle turismen på Svalbard og behovet for utdanning av profesjonelle naturguider kan øke. Både i Enger (2010) og Viken (2004) kommer det frem at naturguiden har et forbedringspotensial til å inspirere gjester til en mer miljøvennlig livsstil.

I denne sammenhengen kan interpretativ guiding om både natur og isbjørn være et aktuelt tema i videreutviklingen av den profesjonelle guiderollen.

Hos Snyder og Stonehouse (2007) viser de også til hvor viktig det er at både naturguider og gjester tar ansvar for naturen i randsoner som Arktis og Antarktis. Et slikt ansvar kan være nært beslektet med det individuelle ansvaret for naturen som Næss (1996) beskriver som

viktig hos den enkelte guide. Et aktuelt tema for forskning i fremtiden kan være å finne faktorer for fremming av og årsaker til at naturguider føler og tar et slikt ansvar.

Litteraturliste

Aars, J., Andersen, M. & Kovacs, K.M (2005). *Isbjørn på Svalbard*. Tromsø: Norsk Polarinstitutt.

Ariansen, P. (1992). *Miljøfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget.

Ariansen, P. & Wetlesen, J. (1994). Miljøfilosofi. I K. E Johansen (Red.), *Etikk – en innføring*. [Gjøvik]: Cappelen.

Berulfsen, B. & Gundersen, D. (1999). *Fremmedord blå bok* (15.utg.). Oslo: Kunnskapsforlaget.

Christoffersen, S.A. (1994): *Handling og dømmekraft. Etikk i lys av kristen kulturarv*. Otta: Tano.

Cohen, E. (1985). The tourist guide. The origins, structure and dynamics of a role. *Annals of Tourism Research*, 12(1), 5-29.

Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. (2005). *The Sage handbook of Qualitative Research*. (3.ed.). London:Sage.

Enger, A. (2011). Gjesteundersøkelse Svalbard Polarnattperioden 2010. *Menon-Publikasjon Nr. 3/2011*.

Evernden, N. (1993). *The Natural Alien*. (2.ed.). Toronto: University of Toronto Press.

Evernden, N. (1992). *The Social Creation of Nature*. Virginia: The Johns Hopkins University Press.

Fangen, K. (2010). *Deltakende observasjon*. (2.utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Fog, J. (2004). *Med samtalen som Udgangspunkt: Det kvalitative Forskningsinterview*. København: Akademisk forlag.

Faarlund, N. (1991). *Naturen er kulturens hjem – om vegledning i friluftsliv*. Hemsedal: Norges Høgfjellskole.

Frischknecht, M. (25.03.2009). Høgskolen i Finnmark. *Arktisk Naturguide, desentralisert Svalbard*. Lokalisert [29.03.09] på Verdensveven:
<http://www.hifm.no/index.php?ID=915&lang=nor&displayitem=803&module=studieinfo&type=studie&subtype=2>

Friis K. H. (10.02.2012). Høgskolen i Telemark. *Friluftsliv, kultur- og naturveiledning, bachelor*. Lokalisert [28.04.12] på Verdensveven:
<http://www.hit.no/nor/HiT/Studietilbud/Studier/Idrett-kroppsoeving-og-friluftsliv/Friluftsliv-kultur-og-naturveiledning-bachelor>

Gilje, N. & Grimen, H. (1995). *Samfunnsvitenskapens forutsetninger. Innføring i samfunnsvitenskapens vitenskapsfilosofi*. (2.utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Hegge, H. (1993). *Mennesket og naturen: naturforståelsen gjennom tidene, med særlig henblikk på vår tids miljøkrise* (2.utg.). Oslo: Antropos.

Holm, K. (2006). *Longyearbyen – Svalbard. Historisk veiviser*. (3. utg). Narvik: Nor-Trykk Narvik AS.

Holstein, J.A & Gubrium, J.F. (2003). *Inside Interviewing: New Lenses, New Concerns*. London: Sage.

Holter, H. & Kalleberg, R. (red.). (1996). *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. (2.utg.). Oslo: Gyldendal.

International Meeting under the Polar Bear Agreement (2009). Lokalisert [22.04.09] på Verdensveven:
<http://www.polarbearmeeting.org/content.ap?thisId=500038172>

Johansen, K.E & Vetlesen, A.J (2000). *Innføring i etikk*. Oslo: Universitetsforlaget.

Keyser, M.N.S (2009). *Isbjørn og mennesker på Svalbard: en spørreundersøkelse blant turister i Longyearbyen*. Ås: Mastergradsoppgave i Utmarksbasert næringsutvikling. Universitetet for miljø- og biovitenskap.

Knarvik, J.C & Jarild, S.K (2010). *Jeger i Svalbards villmark. Tommy Sandal – tradisjonell fangstmann i moderne tid*. Oslo: Kagge forlag.

Knudson, D.M, Cable, T. & Beck, L. (2003). *Interpretation of Cultural and Natural Resources* (2nd. ed.). Pennsylvania: Venture Publishing.

Kovacs, K. & Lydersen, C. (2006). *Birds and mammals of Svalbard*. Polarhåndbok No. 13. Tromsø: Norsk Polarinstitut.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal.

Kvile, K.E. (12.08.2012). *Oppdaget bjørnen for sent*. *Svalbardposten nr.31/2011*. [Tromsø], s.4.

Kvile, K.E. (12.04.2010). *Reddet fra isbjørn*. Longyearbyen: Svalbardposten. Lokalisert [21.12.2011] på Verdensveven:

<http://www.svalbardposten.no/nyheter/reddet-fra-isbj%C3%B8rn>

Miles, M.B, & Huberman, A.M (1994). *Qualitative Data Analysis*. (2.ed.). Thousand Oaks, California: Sage.

Mills, E.A. (1920). *The Adventures of a Nature Guide*. New York: Doubleday, Page and company.

Norges Naturvernforbund (2012). *Naturguider*. Lokalisert på Verdensveven [18.04.12]:

<http://naturvernforbundet.no/naturguider/>

Nordisk Ministerråd (2006): *Naturvejledere og guider i Arktis. Grønland, Svalbard og Island*. Tema Nord: 2006:543.

Nordisk Ministerråd (2006). *Naturen er din arbeidsplass*. Lokalisert på Verdensveven [22.04.09]:

<http://www.norden.org/pub/miljo/miljo/sk/TN2006543B.pdf>

Norsk Polarinstitut (15.03.2011). *Miljøstatus Svalbard. Rødliste for Svalbard*. Lokalisert på Verdensveven [04.04.12]:

http://svalbard.miljostatus.no/msf_themepage.aspx?m=4442

Norsk Polarinstitut (2012): *Norsk Polarhistorie. Persongalleri*. Lokalisert på Verdensveven [27.02.12]:

<http://carl.npolar.no/seksjoner/persongalleri>

Næss, A. (1996). The Arctic Dimension Outside and Inside Us. I: E. Stolz Larsen & R. Buzzza (Eds.). *Deep ecology in the high arctic. The planetary challenge: How do we change attitudes?* [Longyearbyen]: The Norwegian Polar Institute.

Parker, D.P. & Avant, B. (2000). *In their own words: Wilderness Values of Outfitter/Guides*. USDA Forest Service Proceedings RMRS-P-VOL-3.

Patton, M.Q. (2002). *Qualitative research & Evaluation Methods*. (3.ed.). Thousands Oaks, California: Sage.

Pond, K. (1993). *The professional guide: dynamics of tour guiding*. New York: Van Nostrand Reinhold.

Schweitzer, A. (1975). *Hva kan vi gjøre?* Oslo: Aschehoug.

Schweitzer, A. (1952). *Ærefrykt for livet. Et utvalg av Schweitzers verker*. Oslo: Tanum.

Schweitzer, A. (2002). *Ærefrykt for livet. Kulturfilosofiske skrifter*. Oslo: De norske Bokklubbene.

Snyder, J.M. & Stonehouse (2007). *Prospects of Polar Tourism*. Trowbridge: Cromwell Press.

Spangen, I.C. (2007). *Referansehåndboken. En veiledning i kildebruk og henvisning til kilder*. Oslo: Spartacus.

Stirling, I. (1990). *The polar bear*. London: Blandford.

Stirling, I. (2011). *Polar Bears. The Natural History of a Threatened Species*. Ontario: Fitzhenry & Whiteside.

Store Norske Leksikon (2012). Lokalisert på Verdensveven [09.05.12]:

<http://snl.no/rekreere>

Stryken, A.C. (1994). *Er fjellene våre... Om naturens egenverdi i historisk, politisk og etisk perspektiv*. Fagernes: Valdres Trykkeri.

Svalbardmiljøloven (15.06.2001). § 30. Lokalisert på Verdensveven [09.05.2009]:

http://www.lovdatabasen.no/cgi-wif/wiftdles?doc=/usr/www/lovdata/all/tl-20010615-079-008.html&emne=ferdsel%20isbj%20d8rn%20%2b%20forf%20d8lge*&

Sysselmannen på Svalbard (2010). *Reiselivsstatistikk for Svalbard i perioden 1997-2010*.

Lokalisert på Verdensveven [14.05.2012]:

<http://sysselmannen.no/enkel.aspx?m=46070>

Sysselmannen på Svalbard (21.03.2011). *Miljøstatus på Svalbard. Verneområdene*. Lokalisert på Verdensveven [12.05.2012]:

http://svalbard.miljostatus.no/msf_themepage.aspx?m=118

Sysselmannen på Svalbard (22.11.2011). *Om sysselmannen. Sysselmannsbestillingen*.

Lokalisert på Verdensveven [12.05.2012]:

<http://www.sysselmannen.no/hovedEnkel.aspx?m=46128>

Sørensen, L.N. (1958). *Henry Rudi, isbjørnkongen*. Oslo: Gyldendal.

The World Federation of Tourist Guide Associations (2003): *What is a Tourist Guide?*

Lokalisert [18.05.12] på Verdensveven:

<http://wftga.org/tourist-guiding/what-tourist-guide>

Tilden, F. (2007). *Interpreting our Heritage* (4. utg.). Chapel Hill, NC: The University of North Carolina Press.

Tordsson, B. (1993). *Perspektiv på friluftslivets pedagogikk*. Bø i Telemark: Telemark Distriktshøyskole.

Tordsson, B. (2006). *Perspektiv på friluftslivets pædagogik*. Haderslev: CVU Sønderjylland University College.

Telebond, T. (25.04.2012). Longyearbyen lokalstyre. *Liten økning i innbyggertallet*.

Lokalisert [14.05.12] på Verdensveven

<http://www.lokalstyre.no/liten-oekning-i-innbyggertallet.5047557-209814.html>

Viken, A. (2004). *Turisme – miljø og utvikling*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Vold, T. (2000). *Svalbardturistenes naturforståelse. En studie av hvordan norske turister som kommer til Svalbard for første gang skaper seg en forståelse av den nye og fremmede naturen*.

Oslo: Cand. Scient. oppgave ved institutt for samfunnsvitenskap. Norges Idrettshøyskole.

Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Til den aktuelle intervjupersonen

INFORMASJONSSKRIV OM ET MASTERPROSJEKT I KROPPSØVING.

Temaet for et masterprosjekt som jeg jobber med er ”Naturguider sine verdier til natur og interpretasjon av isbjørn”. Dette er en studie av 4 utvalgte naturguider som jobber i turistsesongen på Svalbard basert på intervju med naturguidene. Resultatene av studien vil bli publisert i form av en artikkel hvor resultatene fremstår sammen med relevant teori fra friluftslivs-, etikk- og reiselivsfag samt en beskrivelse av hvordan studien er gjennomført. Resultater vil også kunne bli presentert i forbindelse med forskningsseminarer og masterartikkelen vil være tilgjengelig på Høgskolen i Nord- Trøndelag sitt bibliotek. Hvis du ønsker å delta i prosjektet så skal en egen samtykkeerklæring fylles ut. Du kan til enhver tid avbryte eller trekke deg fra studien uten å måtte oppgi begrunnelse. Opplysninger du eventuelt vil gi blir behandlet konfidensielt og ingen enkeltpersoner vil kunne kjenne seg igjen i den endelige oppgaven. Alle data vil oppbevares trygt på en passordbeskyttet personlig pc. Lydopptak slettes og datamateriale anonymiseres ved prosjektets slutt i mars 2012. Prosjektet er meldt inn til personvernombudet for forskning, I Norsk samfunnsvitenskaplig datatjeneste AS (NSD).

Takk for at du vil dele dine erfaringer og tanker omkring temaet med meg! Jeg ser frem til et spennende samarbeid!

Vennlig hilsen Ingvild Lakseide

Alta 16. januar 2012.

Ingvild Lakseide
Masterstudent Kroppsøving
Høgskolen i Nord- Trøndelag
Avdeling for lærerutdanning
Røstad
7600 LEVANGER
E-post: Ingvild.Lakseide@stud.hint.no
Tlf + 47 41 69 11 19

Veileder: Aage Jensen
Høgskolelektor
Seksjon for Pedagogikk
Avdeling for lærerutdanning
Røstad
7600 LEVANGER
E-post: Aage.Jensen@hint.no
Tlf: + 47 74 02 27 04

Vedlegg 2: Samtykkeerklæring

SAMTYKKEERKLÆRING

PROSJEKTLEDER: Ingvild Lakseide

VEILEDER: Aage Birger Jensen

PROSJEKTTITTEL: Naturguiders verdier til natur og deres interpretasjon av isbjørn.

Jeg gir med dette mitt samtykke til å delta som respondent i forbindelse med Ingvild Lakseides masteroppgave i Kroppsøving ved Høgskolen i Nord- Trøndelag. Jeg bekrefter å ha gjort meg kjent med opplysningene i informasjonskrivet til prosjektet. Innsamlede data behandles konfidensielt og for øvrig i henhold til bestemmelser om personvern. Opplysningene jeg oppgir vil bli anonymisert og kan ikke spores tilbake til meg. Jeg er kjent med at deltakelse i prosjektet er frivillig, og at jeg når som helst kan be om å få slettet de opplysninger som er registrert om meg. Hvis datamateriale fra meg skal anvendes i prosjekter utenfor det planlagte forskningsprosjektet, skal samtykkeerklæring fra meg gis på nytt.

Sted og dato

Underskrift av intervjuperson

Vedlegg 3: Intervjuguide.

Forskningsspørsmål i kategori 1 om ”Naturguiders verdier i forhold til natur”

Operasjonaliserte spørsmål med alternativer for oppfølgingsspørsmål

- 1) Kan du fortelle om din bakgrunn og hva som førte til at du ble naturguide?
  - Si noe om oppveksten
  - Hvilken naturtype vokste du opp i?
  - Liker du den samme naturtypen nå eller er det annerledes?
  - Spesielle forhold til skog, dyr, fjell, vidde, kyst, sted
  - Høsting av naturen (jakt, fiske, fangst, bær) eller rekreasjon?
  - Betydningsfulle personer for ditt friluftsliv?

- 2) Hvilken verdi har naturen sett med dine øyne?
  - Venn (føyer seg etter den og spiller på lag)
  - Utfordrer (beseire) på lange, krevende turer
  - Identifikasjon med natur (skog, dyr, fjell e.l)
  - Synes du det er rett eller galt av mennesket skal utnytte naturen mest mulig?
  - Skal vi bruke naturen eller ser du noen fare med å forbruke naturen?
  - Ser du på deg selv som en del av naturen?
  - Bruke natur for rekreasjonsverdi vs verdi uavhengig av menneskers interesse
  - Har naturen verdi i seg selv?
  - Har mennesket noen moralske forpliktelser ovenfor naturen?

- 3) Har du som naturguide et verdifundament som påvirker ditt arbeid?
  - På hvilken måte lever du ut dine verdier for naturen? F.eks søker du fysiske utfordringer (bratt, langt) eller søker du kontemplasjon –møte med Gud eller stillhet?
  - Hvordan lever du ut dine verdier privat? F.eks med tanke på forbruk, nytt utstyr, avansert utstyr og transport?
  - Hva er den viktigste for deg i jobben som naturguide? F.eks treffe nye gjester, kollegaer, være i naturen, lønn, spenning?
  - Hvilke interesser har du innen feltet (geologi, historie, naturvern, biologi, sikkerhet, psykologi, pedagogikk, sosiologi)
  - Ferdselsformer i jobben som naturguide (motorisert, ikke-motorisert)
  - Høster du av naturen? (kosthold, matauk, kortreist mat)

- 4) Hva tenker du om den økende turiststrømmen sommerstid til Svalbard og eventuelle konsekvenser for naturen på øygruppen?
  - Positive konsekvenser (klimavitner, økt politisk fokus på klimaendringer)
  - Negative konsekvenser (forurensning fra båt, fly, skuter)
  - Er det rett at turismen på Svalbard om sommeren får fortsette å øke?

- 5) Hva tror du kan bli de største utfordringene med tanke på miljøhensyn for naturguiden på Svalbard de neste 20 årene?
- Forvaltning – kanalisering/begrensning av turismen på Svalbard, økt vern, selvjustis hos firma og naturguider
  - Kunnskap – varsomhet og forebygging av skader

Forskningsspørsmål i kategori 2 om ”Interpretasjon av isbjørn”

Operasjonaliserte spørsmål med alternativer for oppfølgingsspørsmål

- 1) Hva og hvordan forteller du til gjester om isbjørn?
- Atferd hos isbjørn
  - Biologi
  - Sikkerhetshensyn
  - Egne opplevelser med isbjørn
  - Skremme eller trygge gjestene – balansegang for hvor mye du forteller?
  - Isbjørn som begrensning på frihet til å gå hvor en vil uten våpen
  - Rutiner for praksis hos gruppen eks. bjørnevakt
  - Isbjørnfare – konstruerer du den eller er den reell?
  - Utfordrer du gjestene til å holde utkikk etter isbjørn?

(Freeman Tildens 6 prinsipper for interpretasjon:)

- 2) Tar du noen høyde for gjestenes personlighet eller erfaring når du guider om isbjørn?
- ✓ (Interpretasjon må relateres til noe i gjestens personlighet eller erfaring for at det ikke skal bli sterilt.)
  - De fleste gjester har ikke erfaring med isbjørn – hvordan snakker du med dem om et dyr de ikke kjenner?
  - Hva opplever du at gjester gjerne vil vite om isbjørn?
- 3) Baserer du din formidling av isbjørn på informasjon? -I hvor stor grad forteller du eventuelt faktaopplysninger om isbjørn?
- ✓ (Interpretasjon er ikke bare informasjon men inneholder informasjon.)
  - Formidling – pasjon eller informasjon
  - Interaksjon – påvirker det seleksjon av informasjon?
- 4) Forsøker du noen ganger å påvirke gjestene til å engasjere seg i miljøsaker?
- ✓ (Hovedmålet med interpretasjon er å skape engasjement og beskyttelse for naturen gjennom å bruke provokasjon.)
  - Og hvordan gjør du eventuelt dette?
  - Bruker du provokasjon som virkemiddel?
  - Hva synes du om å provosere gjester for at de eventuelt er med på å øke faren for å måtte forstyrre isbjørn?
- 5) Hvilken natursyn presenterer du som naturguide til gjester?
- ✓ (Å presentere et helhetlig syn på naturen for hele mennesket.)

- Spørsmål nr. 2 om antroposentrisk eller biosentrisk syn på natur
- Helhetlig syn – økologisk syn om at det er sammenhenger?
- Påvirker dette natursynet din atferd og tilnærming til isbjørn?

✓ (Barn som målgruppe krever en annen tilnærming enn det er skissert her.)

- 6) Hva tenker du om det å bære våpen når du jobber som naturguide?
- Er det noe alternativ å ikke bære våpen?
  - Følge loven og kulturen
  - Makt
  - Setter mennesket over isbjørn?
  - Skremmeskudd
  - Sikkerhet/trygghet vs. redsel for gjestene?
  - Alltid i beredskap
  - Cowboykultur på Svalbard?

Forskningsspørsmål i kategori 3 om ”Respekt, varhet eller ærbødighet for natur”?
Operasjonaliserte spørsmål med alternative oppfølgingsspørsmål

- 1) I hvor stor grad forsøker du å unngå og oppsøke isbjørn?
  - Hvorfor er det så viktig å få se isbjørn på organiserte turer?
  - Ser du på møte med isbjørn som et naturmøte eller en safari for spenningens del?
  - Har naturguider som ofte ser isbjørn høyere status enn andre?
- 2) Hvordan møter du eventuelle gjesters ønske om å få se isbjørn på deres ferietur til Svalbard?
- 3) Hovedholdningen til isbjørnmøte på Svalbard er at man skremmer isbjørn for å unngå avlaving. Men hva synes du om å påføre isbjørn smerte og stress for å unngå en konfrontasjon mellom isbjørn og menneske?
  - Går naturguider med gjester unødvendig nært isbjørn på grunn av at de har våpen?
  - Positive eller negative argument for å skremme isbjørn?

Vedlegg 4: Spørreskjema

Spørreskjema

Kjønn: (Kvinne, mann)

Alder:

Nasjonalitet:

Hvor bor du (poststed og land):

Hvilket firma arbeider du for (Longyearbyen eller fastland, eget, størrelse):

Hvilken utdanning/kurs har du som er relevant for guideyrket:

Har du spesielle interesser som er relevant for guideyrket?

Hvilken grad av utdanning har du:

(VGS AF/YF, høyskole eller universitetsgrad)

Yrke/tittel:

Antall sommersesonger som naturguide på Svalbard inkl. sesongen 2011:

Antall vintersesonger som naturguide på Svalbard inkl. sesongen 2011:

Annen relevant arbeidserfaring for naturguiding:

Hvilke type turer guider du på Svalbard: Fottur   Kajakk   Brevandring
Hundekjøring   Åpen båt (rib etc)   Ekspedisjonscruisebåt med ilandstigninger
Seilbåt   Annet:

Varighet på turer:

Dagsturer   Ukesturer   Lengre ekspedisjoner (7 døgn eller mer)

Hvilken form for overnatting benytter du og dine gjester på lengre turer:

Telt – flytter med seg   Basecamp telt   Båt
Seilbåt   Næringshytter

Hvis du har observert isbjørn – hvor mange har du observert totalt i tiden du har tilbringt i Arktis?

1-10 stk   11-20 stk   21-30 stk   31-40 stk   41-....

Hva er minste avstand du har opplevd mellom isbjørn og deg når du har jobbet som naturguide?

(i meter)

Aage Birger Jensen
Avdeling for lærerutdanning
Høgskolen i Nord-Trøndelag
Røstad
7600 LEVANGER

Vår dato: 17.01.2012

Vår ref: 28921 / 3 / PB

Deres dato:

Deres ref:

TILRÅDING AV BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 05.12.2011. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 16.01.2012. Meldingen gjelder prosjektet:

28921	<i>Naturguiders verdier til natur og deres interpretasjon av isbjørn</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Høgskolen i Nord-Trøndelag, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Aage Birger Jensen</i>
Student	<i>Ingvild Lakseide</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.03.2012, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Næmtvedt Kvalheim

Pernilla Bollman

Kontaktperson: Pernilla Bollman tlf: 55 58 24 10

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Ingvild Lakseide, Gargiaveien 97, 9518 ALTA

Prosjektet er en studie (og drøfting) av naturguiders verdier i forhold til natur og deres interpretasjon av isbjørn.

Utvalget består av 3-5 personer som fungerer som naturguider. Datainnsamlingen foregår ved hjelp av intervjuer og spørreskjema. Direkte identifiserende opplysninger registreres ikke med kobling til data. Indirekte identifiserende opplysninger i form av bostedskommune, arbeidsplass, alder, kjønn, yrke registreres. Intervjuer registreres i form av lydfiler på pc, og transkriberes. Senest ved prosjektsutt 31.03.2012 vil datamaterialet anonymiseres ved at lydfiler slettes og indirekte identifiserende opplysninger i transkripsjoner og spørreskjema fjernes eller grovkategoriseres.

I forbindelse med prosjektet vil det kunne bli behandlet sensitive personopplysninger vedrørende politisk og filosofisk ståsted, jf. personopplysningsloven § 2 pkt. 8 a.

Personvernombudet mottok 16.01.2012 et revidert informasjonskriv til utvalget og finner skrevet tilfredsstillende. Behandlingen av personopplysninger kan foretas med hjemmel i personopplysningsloven §§ 8 første ledd (samtykke), 9 a.